

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ №20 М. ЛЬВОВА

Методика викладання життя і творчості Івана Франка
на уроках української літератури
(з досвіду роботи)

Львів 2016

Розглянуто та рекомендовано до апробації
у навчальних закладах системи ПТО
рішенням Педагогічної ради ВПУ №20 м. Львова
Протокол №5 від 28.06.2016

Укладач:

викладач української мови та літератури
спеціаліст вищої категорії
старший викладач **Недзельська Ірина Ярославівна**

Рецензенти:

доктор філологічних наук,
професор кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка
Львівського національного університету імені Івана Франка

Печарський Андрій Ярославович

доктор філософії,
доцент Львівського ННЦ ПО НПУ імені М. П. Драгоманова

Сліпчишин

спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

Чучман Юлія Михайлівна

Зміст

Вступ	4
1. Методика вивчення біографії Івана Франка	5
1.1. Загальні методичні рекомендації	7
1.2. Орієнтовний конспект уроку на тему: «Іван Франко. Життя і творчість видатного діяча, письменника, ученого, перекладача. Поетична творчість І.Франка — найвище досягнення української поезії II половини XIX ст.»	12
2. Методика вивчення творчості Івана Франка	23
2.1.Орієнтовний конспект уроку на тему: «Краса почуттів у збірці Івана Франка «Зів'яле листя»	42
2.2. Сценарій позаурочного заходу	55
3. Висновок	69
4. Додаток 1	70
5. Додаток 2	73
6. Додаток 3	74
7. Додаток 4	75
8. Використана література	80

Вступ

*Я в усій своїй діяльності
бажав бути не поетом,
не вченим, не публіцистом,
а поперед усього чоловіком...*

Іван Франко

Реформа загальноосвітньої і професійної школи вимагає підвищення якості освіти, забезпечення більш високої ефективності викладання, покращення національно-правового виховання, всебічного розвитку молоді.

Величезне значення для виховання учнівської молоді має художня література, адже вона впливає на думку і почуття людини, її розум і волю. Із літературних скарбів важливими у цьому плані є життєвий подвиг і творчість Івана Франка. Уся багатогранна спадщина Каменяра - це відображення процесів тогочасного суспільного життя, вияв почуттів патріотизму, людяності, вірності. Саме вчителєві-словеснику випала місія формувати у молодого покоління духовне багатство та моральне здоров'я на зразках художніх творів.

Як донести учневі діаманти думок митця та палітру його почуттів? Звичайно, що використовуючи різні форми навчання, особливо ті, що активізують процес пізнання матеріалу, дають змогу розв'язати відповідні розвиваючі та виховні завдання уроку, коли вкладати власну думку та емоції, переживати разом з дітьми. Зміна типів проведення уроків має неабиякий вплив на учнів, спонукає їх до співпраці, вчить слухати, аналізувати і висловлювати власні думки. Творчість І. Франка і є тим джерелом натхнення й мудрості, з якого ми черпаємо знання. Недарма митця називають «академією в одній особі».

Методика вивчення біографії Івана Франка

Вивчення української літератури не можливе без розгляду життєвого та творчого шляху митця. Перш за все тому, що біографія – це ключ до творчості, на що часто вказували й самі письменники: "Про свої новели скажу тільки одно, — писав І. Франко, — що майже всі вони показують дійсних людей, котрих я колись знав, дійсні факти, на котрі я дивився або про котрі чув від свідків, малюючи крайобрази тих закутків нашого краю, котрі я, як то кажуть, переміряв власними ногами. В такім розумінні, — всі вони частки моєї автобіографії" [11, 217]. Окрім того, життєпис автора дає можливість збагнути його епоху, час життя, адже митці були активними громадськими діячами. А ще біографія – це засіб морального та світоглядного виховання учня. Проте слід обережно використовувати життєписи з виховною метою, щоб в учня не сформувався узагальнено-негативний стереотип: усі були бідні, боролись, повставали, були засуджені режимом тощо. Важливо показати своєрідність таланту митця, його ментальність, працьовитість, людяність.

Біографія — надзвичайно цінний матеріал для роздумів на світоглядні і морально-етичні теми, своєрідна школа самопізнання і самовиховання. Саме це мав на увазі Іван Франко, коли писав, що генії, обранці долі, великі і оригінальні в щасті та стражданні, що життєпис корифеїв літератури дасть змогу увійти в таємниці духа їхньої епохи, бо саме в них він міститься [11, 18]. Особливо корисним є життєвий шлях письменника рідного краю, коли під час уроку-екскурсії, відвідуючи музеї, учень зможе доторкнутися до минулого, збагнути історичну ситуацію, умови життя. Тоді митець перетворюється у звичайну людину з повсякденними клопотами, чим стає ближчим для нас, виникає якийсь містичний зв'язок між людьми, які ходять одними й тими самими вулицями чи стежками. Екскурсії у музеї І. Франка у Львові та Нагуєвичках стануть доброю нагодою для навчання і виховання учнівської молоді. Саме тут діти зможуть почерпнути життєвої мудрості,

знайти приклад для наслідування, можливо, і свій ідеал у житті, бо, з досвіду довідалася, що багато молодих людей сьогодні не мають прикладу для наслідування. Життя і творчість Івана Франка є тим взірцем, що допоможе молодому поколінню стати орієнтиром на життєвому шляху. Приклад «українського Мойсея» є добрим уроком патріотизму та працьовитості як для дітей, так і для дорослих.

Завдання вчителя – не захопитися цікавими історіями, а показати письменника як історичну особу, яка жила у певну добу в певному суспільстві, вела з ним діалог; пояснити, що митець своїм словом впливає на історичний час, стає з ним врівень, хоча результат його праці може постати перед народом значно пізніше, по смерті автора.

Будь-які роздуми про діяльність митця мають бути підтверджені фактами, реаліями біографії. Життя насичене подіями, серед яких треба обрати декілька, зате важливих, актуальних. Розповідаючи про життя і творчість І. Франка, слід звернути увагу на те, як розвивалася його думка, змінювався світогляд, чим боліла душа. Тут вчителю стане в нагоді листування майстра, мемуаристика, а також наукові дослідження, зокрема твори Р. Горака.

Письменник — унікальна особистість, слід переконати в цьому учнів, показавши неповторність перебігу його думок, почуттів, життєвих подій. І творчість є відображенням життя, митець перебуває водночас у реальному світі і у світі своїх героїв - й невідомо, який йому ближчий. Відтак учитель знайомить учнів, як майбутніх читачів, з художніми образами, вводить у коло подій, залишаючи інтригу. Ознайомившись з життям І. Франка, потрібно пам'ятати, що головною метою вивчення біографії є все-таки не митець і його світ, а творчість письменника, тому вивчення життєпису – це лише підготовчий етап.

Загальні методичні рекомендації

Розповідь про митця варто починати цитатою з твору, щоденника чи листа письменника, може бути влучна його характеристика, дана сучасником, науковцем, іншим письменником, часто це вірш про нього. Вчитель переважно збирає вислови, написані про художників слова. Але це треба читати напам'ять, можна записати цитату на дошці, спроектувати зі слайда і перетворити на проблемне завдання.

Ось приклади висловів про І.Франка:

П. Тичина: «...У важкі часи безправ'я і темряви він був для Західної України і університетом, і енциклопедією, і академією наук, і народним, не затвердженим ніякою монаршою ласкою міністром культури та освіти...».

Д. М. Павличко: «...Титанічна діяльність Франка відбила національні воління розірваної між імперіями Романових і Габсбургів української землі... Шевченко народив, а Франко виховував українську націю...» • «Він — геніальний поет. Саме як поета ми бачимо його поряд з найвидатнішими світовими майстрами, а в рідній літературі він чи не єдиний має право займати місце на недосяжній височині Шевченка».

М. Коцюбинський: «...Тепер ще яскравіше зарисувалася могутня постать Франка і всі його заслуги, ще дорожчим став нам той чоловік... Адже Франків у нас не густо». «...Невеликий, хоч сильний мужчина. Велике чоло, сірі, трохи холодні очі, в лініях бороди щось енергійне, уперте ... А заговорить — і вже здивує, як ця невисока фігура росте й росте перед вами, мов у казці. Вам стане тепло й ясно од світла його очей, а його мова здається не словом, а сталлю, що б'є об креміль і сипле іскри. Сильна, уперта натура, яка цілою вийшла з житейського бою!..»

М. Рильський: «Іван Франко — це розум і серце нашого народу. Це боротьба, мука і передчуття щастя України. України і людськості. ...Франко живе в народній пам'яті як великий Каменяр...».

Про свого батька син Тарас писав: «Франко був дуже точною, старанною людиною. Коли вже щось обіцяв, то виконував сумлінно і вчасно. Працював він багато і плідно, не любив витратити час на пусті балачки. Якщо брався за якусь роботу, то поринав у неї з головою. У вільний же час був ласкавим порадником, привітним господарем... Дуже помітна прикмета вдачі мого батька була швидкість. Він швидко вирішував будь-яку справу, швидко писав. Ця швидкість поєднувалась у нього з високою якістю, бо до слова він ставився надзвичайно вимогливо».

І. Лизанівський, секретар І. Франка: «Такі люди рідко родяться. Так багато страждання могли винести тільки інтелігенти. І яка гірка б не була історія їх життя, але з любов'ю треба зібрати всі і найдрібніші факти їхнього життя, праці, страждань. Бо йдемо... з печаттю їхнього духу...».

О. Гончар: «...Після Шевченка не було в нас такої постаті. Отже, не буде в нас перебільшення сказати, що Шевченко і Франко — це насправді ті два могутніх крила, які винесли українське слово, українську культуру на простори світові. Франко стоїть серед тих великих порадників, мислителів-гуманістів, до яких людство завжди буде звертатись...».

П. Загребельний: «...Ми не можемо назвати, мабуть, жодної ділянки людського духу, в якій би не працював Іван Франко і в якій він би не був великий...».

В. Стефанік: «...Франко — наш найкращий провідник, наш учитель, ясне сонце на українському небі...».

С. Петлюра: «...Після Шевченка долю поводиря національного ідеалу українського народу прийняв І. Франко: це високе покликання гідно і з честю виконав...» .

Уляна Кравченко: «...Іван Франко своїм впливом, працею і прикладом виховував ціле молоде покоління, яке за його вказівками пішло на новий шлях...».

Іван Труш: «...Щира, ніколи не удавана скромність цього надзвичайного і найбільшого таланту серед нас усіх».

Отже, у своїй розповіді вчитель повинен прагнути до завершеності, цілісності в змалюванні образу художника слова, але зв'язний текст має бути різностильовим: частина як довідка, як художня епічна чи лірична оповідь, як наукове дослідження, як публіцистичний роздум. Потрібно продумати, як саме подати кожний з провідних моментів біографічного матеріалу. А це один із секретів результативного уроку.

Під час вивчення біографії письменників маємо можливість використовувати технічні засоби навчання, кінофільми, діафільми та навчальне телебачення («Іван Франко. Машина Часу» у 6-ти частинах: <https://www.youtube.com/watch?v=m-ZQxBT61kI>; проект « Великі українці » : І.Франко»: <https://www.youtube.com/watch?v=H17x5oPpo54>, «Іван Франко (біографічний фільм)» за сценарієм А.Смілянського: https://www.youtube.com/watch?v=PGG_vA9p8X0 тощо). Перегляд фільму не може займати весь урок, використовуємо лише потрібні фрагменти (максимум 15-20 хв.). Після перегляду обов'язково ставлю запитання, наприклад:

- Як передав автор вдачу, характер, думки і помисли митця?
- Які найголовніші риси особистості підкреслено у фільмі?
- Який епізод фільму, на вашу думку, є найяскравішим?

Варто використовувати випереджувальне навчання, коли учні самі заздалегідь готують частину інформації, а вчитель є своєрідним диригентом, що керує процесом. Взагалі, однією з чільних проблем є активізація мислення та уваги учнів і головне завдання вчителя – подати матеріал так, щоб його слухали із зацікавленням і високим показником запам'ятовування. У кожній групі цей урок мине по-різному.

Метод лекції можна застосувати в будь-якій групі, незважаючи на рівень знань і вмінь учнів. Готуючись до такого уроку, я добираю цікавий матеріал про письменника (мемуарну літературу, критичні статті,

висловлювання відомих людей тощо), використовую його епістолярну спадщину. Розповідь зазвичай супроводжує презентація. Найефективніше проводити лекцію з елементами бесіди, з включенням коротких цікавих повідомлень учнів.

Творчість І. Франка, як і всіх українських класиків, вимагає сьогодні нового прочитання, нових акцентів, подолання старих стереотипів, звужених уявлень про величезний материк його спадщини.

У наш час - час нової боротьби за незалежність - твори Каменяра є надзвичайно актуальними, особливо ті, що були вилучені зі спадщини нашого пророка, а це і поезія, і проза, і публіцистика. Діяльність викладача на уроці та процес навчання повинні викликати в учня позитивні емоції, бажання мислити, пізнавати, діяти.

Ідучи на урок вивчення життєпису письменника, мусимо досконало володіти матеріалом, бо в час інформаційних технологій діти отримують багато інформації і часом свідомо чи несвідомо можуть «загнати на слизке». Тому викладач теж мусить бути максимально обізнаний. При майстерному підході до викладу біографії І.Франка учнів неминуче зацікавить життєвий подвиг митця, якщо подавати матеріал не лише лекційно, але й використовувати візуалізацію. Найкращим способом на сьогодні є презентація. Я заздалегідь пропоную її підготувати охочим, щоб переглянути й скласти план уроку разом з учнями. Окрім презентації діти можуть підготувати цікавий матеріал (Додаток 3), фіксовані доповіді на запропоновані теми:

1. «Франкова кузня»: народження і дитинство Івана Франка.
2. «Грицева шкільна наука»: навчання і юність.
3. «Друг»: період навчання у Львівському університеті.
4. «Лиш боротись – значить жить...»: діяльність 1878-1889 років.
5. «Тричі мені являлася любов»: жінки у житті митця.
6. «Великі роковини»: час між двома ювілеями.

7. «Академія в одній особі»: останні роки життя та творчості, вшанування Великого Каменяра.

На такому уроці виконую роль консультанта: доповнюю, наголошую, ставлю запитання:

- Що додав образ І. Франка до вашого ідеалу людини?
- Доведіть, що митець здійснив життєвий і творчий подвиг?

Дуже важливо, щоб учень не просто прослухав життєпис письменника, а й сам узяв активну участь у процесі пізнання особистості. Вивчення біографії І.Франка допоможе учням побачити приклад людини-патріота. Тоді знання переростуть у переконання, а самі знання стануть міцнішими.

Очікуваний результат такого уроку: учні знають основні події з життя митця, вміють окреслити важливі сфери його багатогранної діяльності, називають збірки поета, змальовують риси вдачі Каменяра, розкривають його світогляд. У зошитах – складена впродовж уроку хронологічна таблиця (Додаток 1). Для закріплення вивченого матеріалу ставлю запитання такого змісту:

1. Коли народився І.Франко? Де і в якій сім'ї?
2. Де навчався? Яку здобув освіту?
3. Як називалась перша збірка?... друга?
4. Розкажіть про громадську діяльність.
5. Чи мав Франко сім'ю? Де жив? Де похований?
6. Розкажіть про вшанування митця (Додаток 2).
7. Який момент з життя І.Франка вас найбільше вразив (запам'ятався)?
8. Які риси характеру, на вашу думку, притаманні митцю?

Домашнє завдання: вміти розповідати біографію І.Франка, знати основні дати і події (за хронологічною табличкою), вивчити напам'ять «Гімн (Вічний революціонер)».

Метою вивчення життєпису І.Франка є підготовка до сприйняття і розуміння творчості митця, пошуку джерел для написання художніх творів.

Орієнтовний конспект уроку

Тема уроку: Іван Франко. Життя і творчість видатного діяча, письменника, ученого, перекладача. Поетична творчість І.Франка — найвище досягнення української поезії II половини XIX ст.

Мета:

Навчальна: Розкрити багатогранність діяльності Великого Каменяря; знати основні його твори та його роль у розвитку української літератури

Виховна: Виховувати в учнів почуття патріотизму, національної гідності, поваги до національної еліти.

Розвиваюча: Розвивати уміння логічно мислити, аналізувати та критично оцінювати інформацію, висловлюючи власну думку, аргументовано доводити її правильність.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Форма проведення: лекція з елементами бесіди (лекція-діалог).

Міжпредметні зв'язки: Історія України.

Методичне забезпечення: опорні конспекти, реферати, доповіді, мультимедійна презентація.

Технічні засоби навчання: комп'ютер, проектор .

ХІД УРОКУ

1. Організаційний момент . Актуалізація опорних знань

У збірці «З вершин і низин» у циклі «Україна» було вміщено вірш «Не пора...», який став відомою піснею (муз. Д. Січинського та М. Аркаса)

Все, що мав у життю, він віддав

Для одної ідеї,

І горів, і яснів, і страждав,

І трудився для неї...

Іван Франко «Мойсей»

Чи можете назвати автора цих слів?

Що вам відомо про цього письменника?

2. Ознайомлення студентів з темою та навчальними цілями заняття.

План лекції

1. «Франкова кузня»: народження і дитинство Івана Франка (сл.1-2).

2. «Грицева шкільна наука»: навчання і юність (сл.3-5).

3. «Друг»: період навчання у Львівському університеті (сл..6-7).

4. «Лиш боротись – значить жить»: діяльність 1883-1890(сл..8-11).

5. «Великі роковини»: час між двома ювілеями (сл..12-13).

6. «Академія в одній особі»: останні роки та вшанування Великого Каменяра (сл. 14-18).

1.«**Франкова кузня**»: народження і дитинство Івана Франка (сл.1-2)

Іван Якович Франко народився 27 серпня 1856р. у підгірському виселку Нагуєвичі Дрогобицького повіту в родині сільського коваля. Батькова кузня – одне із найяскравіших дитячих вражень майбутнього письменника.

Зрештою, до образу батькової кузні письменник повертався не раз – і в поезії, і в новелістиці, й у наукових, етнографічних студіях. І. Франко дуже

рано втратив батька, але вогонь його кузні надихав письменника все життя, став одним із ключових образів Франкової творчості, символом його ненастанної, всепоглинаючої духовної праці. 1902 року в оповіданні “У кузні (із моїх споминів)” писав саме про це. Якщо батькова кузня була для майбутнього письменника школою життя і праці, то школою краси й духовності, як це споконвіків прийнято в Україні, стала мамина пісня.

Тямлю як нині: малим ще хлопчиною

В мамині пісні заслухувався я;

Пісні ті стали красою єдиною

Бідного мого, тяжкого життя.

“Мамо, голубко! – було налягаю. –

Ще про Ганнусю, шумильця вінки!”

“Ні, синку, годі! Покіль я співаю,

Праця чекає моєї руки”

Мати Івана Франка - Марія Миколаївна з роду Кульчицьких, що походила із сусіднього з Нагуєвичами села Ясениця-Сільна, знала багато пісень, часто їх співала, і любов до народної творчості на все життя прищепила малому Івасеві.

Хлопець виявляв неабияку кмітливість і допитливість, відзначався бурхливою уявою і схильністю до фантазування, особливо любив природу й переймався “містикою” батькової кузні.

2. «Грицева шкільна наука»: навчання і юність (сл.3-5).

В шестилітньому віці, в 1862-го року, він пішов до школи, але не в рідних Нагуєвичих, а в Ясениці-Сільній, де мешкав у свого дядька по матері Павла Кульчицького. Так, читати він навчився за десять днів з допомогою дядька. Шкільний приятель Івана Франка Михайло Кобилецький у своїх спогадах так про це розповідав: “Вуйко його, Павло Кульчицький, був напівграмотною людиною та й показував Ясеві по букварю “аз”, “буки”, “віди”, “глагол”. Я прибігав часто до Яся і тих “буків”, “землів”, “животів”

трохи покуштував, бо від нашого дяковчителя Андрусевича мало ми користали, тому що він не мав часу нас вчити з тої причини, що бував майже щоденно на комашнях, хрестинах, весіллях, яких ніколи не пропускав, – а ми, школярі, звичайно пустували. Ясьо розумів дуже скоро, писав часто пальцем по шибках і допитувався вуйка, чому треба два “буки” і два “ази”, щоби написати “баба” і т. д.”.

Тим не менше, за два роки, проведені в ясеницькій школі, хлопець навчився читати й писати українською, польською та німецькою мовами, а також арифметики й церковного співу. Умови для селянських – “мужицьких” – дітей тут були далеко не ідеальними.

З 1864 по 1867 р.–у Дрогобицькій школі василіан, а далі у гімназії, яку закінчив 1875 року. У школі, де навчання велося німецькою мовою, майбутній письменник уперше зустрівся з проявами національної й соціальної несправедливості, які дуже гостро переживав. Він чимало натерпівся від деяких учителів-нелюдів, надзвичайно переконливі образи яких відтак вивів у своїх відомих оповіданнях “Schonschreiben” і “Отець-гуморист”.

Його батько, Яків Іванович, помер, коли І. Франкові було лише близько одинадцяти років. Саме про смерть батька у 1871р. Франко написав свій перший вірш. Незабаром, аби якось давати лад чималому господарству і поставити на ноги дітей, Франкова мати змушена була вдруге вийти заміж. Вітчимом майбутнього письменника став молодий парубок із Ясениці-Сільної Гринь Гаврилик, який виявився чоловіком вольовим, серйозним і практичним; він робив усе, щоби Франко й далі міг продовжувати навчання. Із осені 1867-го року Іван Франко – вже учень Дрогобицької гімназії.

Та невдовзі - 1 червня 1872року - померла Франкова мати, яка тривалий час хворіла на задуху. “Було се... саме пополудні перед зеленими святами, – писав І. Франко. – Моя мама... лежала в передсмертних муках, конаюча. Рано в суботу я сидів у школі і на мене напала страшна, ненатуральна, шалена веселість. Я сміявся без упину від 8 до 12 години. Прийшовши на станцію (в

Дрогобичі), я почув, – ну, що я почув, не знаю. Знаю тільки то, що був дощ, я був голоден, не їв обіду, не обзирався, тільки почувши, що мама вмирає, як стій побіг піхотою до Нагуєвич. Я прибіг пополудні, мокрий до нитки і застав маму конаючу. Вітчим сидів під вікном і чесав вовну. Я став коло постелі, не говорячи й слова, – я тільки дрожав, – ані сльозинки не капнуло з моїх очей. Мама не могла говорити, але дивилася пильно на мене. Як виглядало тоді моє лице, – не знаю. На другий день рано мама вмерла. Вночі вони ще говорили з другою жінкою (я спав), і та жінка передала мені ось які слова: “Боже, Боже, – казала небіжка, – мій Іванцьо прибіг з Дрогобича, став коло мене і так сі чогось гнівно на мене дивив, так гнівно, що Господи!”. Йдучи до шостого класу гімназії, Іван Франко, як і його брати Захар і Онуфрій та маленька сестричка Юлія, був круглим сиротою. Проте вітчим Гринь Гаврилик і далі дбав про них, та й мачуха – колишня наймичка ксьондза з Ясениці-Сільної, з якою Г.Гаврилик відтак одружився, – була доброї вдачі, й перегодом Франко називав її мамою.

За підтримки вітчима Іван Франко в 1875р. закінчує Дрогобицьку гімназію.

Вже з дитячих років “Кобзар” Т.Шевченка став його улюбленою книжкою. У гімназії Франко глибоко цікавиться і знайомиться з літературою польською, німецькою, французькою, з латинськими класиками. Наука не була особливо пильною, тож допитливий хлопець мусив багато осягати самотужки. Франко багато читає, збирає власну бібліотеку (у гімназії його книгозбірня нараховувала 500 томів, а вже у Львові — 6000).

На канікулах Франко їздив до Нагуєвичів, допомагав вітчиму по господарству, збирав твори фольклору (з метою вивчення усної народної творчості він ще й мандрував рідним краєм).

Улітку 1875 р. Франко їде до свого товариша Ярослава Рошкевича, батьки якого хотіли познайомитись із репетитором їхнього сина. Тут Франко заприятелював із сестрою Ярослава — Ольгою. Ця приязнь переросла у глибоке

кохання. Ольга була натхненницею багатьох творів Франка, їй він присвятив свою першу поетичну збірку «Баляди і розкази» (1876). Та не судилося цій гарній парі бути разом...

Повернувшись у Дрогобич, І.Франко ще більше працює над собою: по-перше, працьовитість була його натурою, по-друге, готувався до вступу у Львівський університет (мріяв стати викладачем гімназії).

Близкуче закінчивши реальну гімназію, І.Франко восени 1875р. вступає на філософський факультет Львівського університету, маючи намір вивчити класичну філософію, українську мову та літературу. Їдучи до Львова, юнак був сповнений радісних мрій і сподівань. Університет уявлявся йому храмом науки, центром культурного життя Галичини.

3. «Друг»: період навчання у Львівському університеті (сл.6-7).

Поряд із навчанням Франко розгортає активну літературну і громадську діяльність.

Ще з 1875 року Франко як здібний учень і сирота отримував стипендію – 157 золотих і 50 центів австрійської валюти щорічно; а коли він став студентом, йому підвищили розмір стипендії до 210 золотих. Матеріальне становище хлопця було, м'яко кажучи, незадовільним, нерідко доводилося перебиватися, як то кажуть, із хліба на воду, але ось як він вирішив розпорядитися неочікуваними грошми. “Мені підвищили стипендіум на річних 210 золотих, – писав Іван Франко у листі до Ольги Рошкевич 29 лютого 1876 року. – На тоту інтенцію зібралось нас трьох таких лапсардаків, щоби видати твори прозові, а іменно повісті Устияновича... Паралельно з тим думаємо видавати книжечками твори, переведжені з інших словесностей. Початок має зробити Гетого “Фауст”, мого перекладу”.

Звісно ж, перейнятий такими ідеями студент не міг задовольнитися одними лише університетськими студіями, а одразу ж із головою поринув у наукове, літературне і культурологічне життя тодішнього Львова.

Зрештою, Франко стає бібліотекарем, а відтак і входить до редакції журналу “Друг”, який друкував його твори ще тоді, коли молодий письменник був гімназистом. Франко, Павлик та їхні послідовники зав’язують контакти з польськими та російськими соціалістами, налагоджують канали отримання забороненої літератури, листуються і навіть кілька разів зустрічаються з відомим ученим, провідником національних і соціал-демократичних ідей в Україні Михайлом Драгомановим.

1876 року І.Франко видає свою першу поетичну збірку “Баляди і розкази” з присвятою, але ця, ще зовсім юнацька, книжка пройшла майже непоміченою. На молодого письменника, що виявляв неабияку громадську активність, чекали серйозні випробування, і вони грянули вже наступного, 1877 року. Що воно таке, той соціалізм, у тодішній Галичині ніхто достеменно не знав, але політична поліція “інакомисліє” відстежувала ревно.

У червні 1877 року І. Франка було заарештовано, а у січні 1878 року відбувся судовий процес над студентами, Франка визнано винним у нібито приналежності до таємної соціалістичної організації. У тюрмі він пробув 9 місяців. Наслідки для молодого письменника це мало доволі серйозні, і не тільки в особистому житті (втрата коханої), – його виключено з “Просвіти”, наукових організацій, позбавлено заробітку, та й ще довго для галицького загалу він залишався “проскрибованим”. Тим не менше, Франко і його друзі не впадали у відчай – замість “Друга” вони взялися видавати нові часописи – “Громадський друг”, відтак “Дзвін”; друкували “Дрібну бібліотеку” – невеликі дешеві книжечки масовими накладками, насамперед переклади світової реалістичної класики і науково-популярну, просвітницьку літературу. Франко чимало перекладає, пише низку поезій, які відтак стали хрестоматійними (“Каменярі”, “Картка любові” та ін.), повість “Воа constrictor”, оповідання, статті.

У березні 1880 — другий арешт. Митця звинуватили в пібурюванні місцевих селян проти «законного порядку» і влади. В коломийській тюрмі

Франко пише знаменитого “Вічного революційонера”, а також низку інших шедевральних віршів, що увійшли відтак до циклів “Веснянки”, “Скорбні пісні”, “Нічні думи”, “Думи пролетарія” збірки “З вершин і низин”.

Після трьох місяців безпідставного ув'язнення в коломийській тюрмі Франка етапом у супроводі поліція відправили в рідне село. Для жителів Нагуєвичів той факт, що Франка, як злочинця, під конвоєм привів жандарм, став приводом для пересудів. Вітчим сердився, що його, порядного господаря, ославлено на все село. Удень працює на полі, а вночі — за письмовим столом. У Нагуєвичах Франко завершив роботу над повістю «Борислав сміється», написав повість «Захар Беркут», цикл поезій «Галицькі образки», ряд інших творів, які були надруковані у журналі «Світ» у 1880-1881 рр.

4. *«Лиш боротись – значить жити»: діяльність 1883-1890(сл.8-11).*

З 1883 року він знову у Львові. Працює у журналі «Зоря», входить до складу редакції газети «Діло».

У 1885 і 1886 роках їздив до Києва, щоб об'єднати демократичні сили Галичини і Наддніпрянської України. Там під час першої подорожі він познайомився з курсисткою Ольгою Хоружинською, а під час другого перебування в Києві одружився з нею. В особі дружини Франко хотів бачити помічника-однодумця, вірного друга. Ольга Федорівна справді стала другом і помічником Франка. Вона допомагала йому в роботі, читала коректуру його творів, вела кореспонденцію, видавала на свої кошти журнал «Життя і слово», редактором якого був Франко. Саме їй поет присвятив збірку «З вершин і низин» (1887). Ця книжка сколихнула громадську думку: реакційна критика обрушилась з нападками на Франка, прогресивні кола високо оцінили збірку. Окремі вірші переписували, вивчали напам'ять. Так, саме у цій збірці в циклі «Україна» було вміщено вірш «Не пора...», який став відомою піснею (муз. Д. Січинського та М. Аркаса). Пісню виконували на урочистих зібраннях, під час антиурядових маніфестацій у Львові та багатьох інших містах Галичини й Буковини. Особливо популярною вона стала на початку ХХ ст. серед

студентської молоді, яка боролася за те, щоб перетворити австро-польський університет у Львові на український.

У 1893 р. Франко перевидав збірку, значно доповнивши її.

Одружившись, І.Франко вже не міг жити у злиднях – треба було думати про помешкання для сім'ї, сталий заробіток.

У 1889 р. разом з Павликом та іншими товаришами закладає основи радикальної партії, видає журнали «Народ» і «Хлібороб».

І.Франка заарештовують втретє, десять тижнів тримають за ґратами і звільняють... за відсутністю обвинувачень. Спіткання із цісарським правосуддям дали Іванові Франку матеріал для написання нових творів. Зокрема, поет ввів у теорію віршування новий різновид сонета — тюремний.

На арешти, ув'язнення та інші неприємності Франко відповідає потроєною творчою енергією. Допомагають Каменяреві долати життєві негаразди (а їх вистачало: цькування Франка у реакційній пресі після публікації статті про А. Міцкевича «Поет зради», звільнення з роботи у газеті «Кур'єр Львовські», матеріальна скрута, недопуск до викладання у Львівському університеті, драматичне кохання) невтомна праця та щира підтримка друзів, студентської молоді.

У 1891 році І.Я.Франко таки здобув диплом про освіту (це стало тільки юридичним підтвердженням вищої освіти, яку він давно здобув самоосвітою), склавши екзамени в Чернівецькому університеті. Отже, вищу освіту І. Франко здобув не у Львівському університеті, а в Чернівецькому. У Віденському - успішно захистив докторську дисертацію, здобув ступінь доктора філософії, мріяв про кафедру у Львівському. Та шлях до викладання був закритий. Австрійський уряд не міг допустити, щоб небезпечний соціаліст пропагував свої ідеї в стінах навчального закладу.

5. «Великі роковини»: час між двома ювілеями (сл..12-15).

1893 –друком виходить драма «Украдене щастя».

1894-1897 – редагував журнал «Житє і слово».

У 1995 І. Франко балотувався до парламенту, але уряд щоразу вдавався до провокацій і насильства, щоб перешкодити «неблагонадійному хлопському кандидатові».

Поет видає збірки «Зів'яле листя» (1896), «Мій Ізмарагд», «Галицькі образки».

Галицькі студенти, демократична інтелігенція за сприяння письменників Наддніпрянської України влаштували у 1898 р. святкування 25-річчя літературної діяльності Франка. На цей час ім'я письменника було добре відоме не тільки в Галичині, Східній Україні, а й далеко за їхніми межами. Його твори перекладалися російською, чеською, словацькою, польською, болгарською та іншими мовами. На кінець 90-х років Франко був відомий як автор повістей «Борислав сміється», «Захар Беркут», «Для домашнього огнища», «Основи суспільності», поетичних збірок «З вершин і низин», «Зів'яле листя», «Мій Ізмарагд», драми «Украдене щастя», численних оповідань, літературно-критичних статей.

З нагоди ювілею було видано альманах, у якому надрукували свої твори Леся Українка, І. Тобілевич, Б. Грінченко, Н. Кобринська, А. Кримський та ін.

Присутні привітали Франка гучними оплесками. Вечір відкрив Володимир Гнатюк — молодий учений-фольклорист, учень і друг письменника. Характеризуючи Франка, він сказав, що той з молодих років поривався до праці на захист свого рідного, прибитого горем народу. «...Він при найтяжчих умовах життя тримався вірно вселюдських ідеалів... Він причинився найдужче до розбудження нашого духовного життя...»

У відповідь на численні привітання розчулений Франко подякував усім, хто брав участь в організації ювілею і хто прийшов на свято. Оцінюючи свою роботу, він дав їй досить скромну характеристику, відзначивши, що 25 років був пекарем, що пече хліб для щоденного вжитку. «Яко син селянина, що викормився чорним селянським хлібом, почуваю себе до обов'язку панщиною цілого життя відробити ці шеляги, віддати працю свого життя тому простому

народові...». Цей ювілей став визнанням таланту письменника і багатогранної громадської діяльності.

1904 – поїздка у Рим, що залишила слід у душі поета. Особливо був вражений величною скульптурою Мойсея роботи Мікеланжело Буонарроті (XVI ст.).

На революцію 1905 року в Росії І.Франко відгукується поемою “Мойсей”, віршами із збірки “Semper tiro”, закликаючи “на все підле й гидке бистрії стріли пускати” (“Стріли”, 1903.).

У 1907 році Франкові запропонували очолити кафедру слов'янських літератур Софійського університету. Однак вірний син свого народу, не мислячи життя без Батьківщини, відмовився від цієї пропозиції.

В 1913 році розпочались ювілейні святкування сорокаліття літературної діяльності письменника, готувалися до видання ювілейної збірки. Та війна обірвала їх видання (збірник “Привіт Іванові Франкові в сорокаліття його письменницької праці: 1874 – 1916 рр.» вийшов у Львові 1916 р.) За весь час своєї діяльності І.Франко видав сім збірок поезії та цілий ряд поем і величезну кількість перекладів з світової літератури. Чимало його поетичних творів не друкувалися у збірках, а лише у періодичній пресі або ж залишилися в рукописах .

6. «Академія в одній особі»: останні роки та вшанування Великого Каменяра (сл. 16-18).

У листопаді 1915 року Франка спробують висунути на здобуття Нобелівської премії, та доля покерувала по-своєму. Здоров'я письменника різко погіршало. Весною 1916 року хворий письменник переїхав до свого будинку у Львові. Тут він склав заповіт 9 березня 1916 року, в якому всю свою рукописну спадщину і бібліотеку просив передати Науковому Товариству імені Т.Г.Шевченка.

28 травня 1916 р. Іван Якович Франко закритав навіки свої світлі стомлені очі. 31 травня 1916 р. труна з тілом І. Франка була тимчасово поставлена в

орендованому склепі. Лише через десять літ, 1926 р., останки І. Франка були перенесені на вічний спочинок у могилу на Личаківському кладовищі. На могилі письменника був споруджений пам'ятник: висічену на камені фігуру робітника-каменяра. 1964 року перед фронтоном Львівського університету імені Івана Франка поставлено йому пам'ятник.

2. Узагальнення і систематизація знань:

- Коли народився І.Франко? Де і в якій сім'ї?
- Де навчався? Яку здобув освіту?
- Як називалась перша збірка?.. друга?
- Розкажіть про громадську діяльність.
- Чи мав Франко сім'ю? Де жив? Де похований?
- Що знаєте про вшанування митця? (Додаток 2).
- Який момент з життя І.Франка вас найбільше вразив (запам'ятався)?
- Які риси характеру, на вашу думку, притаманні митцю?
- Що додав образ Франка до вашого ідеалу людини?

4. Підведення підсумків уроку.

5. Домашнє завдання:

- Вивчити найважливіші дати з життя і творчості життя і творчості І.Франка (за хронологічною таблицею).
- Вивчити напам'ять «Гімн (Вічний революціонер)».

Методика вивчення творчості Івана Франка

Наступний урок на тему: «Лірика збірки І.Франка «З вершин і низин» розпочинаю з перевірки того, як учні засвоїли основні дати з життя і творчості Каменяра. Пригадавши основні події з біографії мислителя, робимо висновок, що він був відкритий для світу, прагнув увібрати всі ідейні і духовні досягнення доби, захоплювався політичними ідеями і, відповідно, змінювався. У цій змінності І. Франка, його розвиткові, інколи навіть запереченні себе самого - вся складність світогляду письменника і філософа. Відтак і художні твори митця забарвлюються новими темами і мотивами: філософічність і релігійна лірика, психологізм і містика, стилістичні ознаки модернізму.

При вивченні громадянської лірики Івана Франка звертаю увагу на розвиток світогляду письменника та його філософські переконання, наголошую, що митець на початковому етапі своєї творчості посилено цікавився і робітничим питанням, і соціалістичними ідеями, але як "симпатик", як "мужик" — ідеями рівності, справедливості. За ті ідеї потрапив під судовий процес, який багато змінив у його житті. А ось два наступні етапи Франкового поступу у радянський час приховували, бо там був інший Франко — з домінуючою національною ідеєю (хоч вона була близькою йому і в юності, але йдеться про чітко окреслену пізнішу позицію), з державницькими ідеалами соборної, незалежної України, з різкою критикою марксизму (статті "Із історії робітничого руху в Австрії", "Соціалізм і соціал-демократизм", "До історії соціалістичного руху", "Поза межами можливого", передмова до збірки "Мій Ізмарагд", «Ukraina irredenta» — "Незалежна Україна"), з гострим запереченням такого явища, як зрада, зречення рідної мови (стаття "Двоязичність і дволичність"), з передбаченнями "нової тюрми народів" у ХХ ст. ("Що таке поступ") і тощо. Такого Франка слід відкрити молодому поколінню, особливо в час формування національної гідності, твердої позиції щодо мовного питання.

Нагадую, що друга половина XIX ст. - це той час, коли українська нація переживала складний період свого буття (адже вплив подій на творчість і світогляд митця не можна оминати). У таку добу серед, може, найбільш соціально і національно пригнобленого народу народився і почав свій життєвий шлях І.Франко. Тож не дивно, що хотів визволити з віковичного ярма мільйони українців. Поет з усією силою свого таланту кидається пропагувати і поширювати свої ідеї. Цей період вміщується приблизно в такі роки: кінець 1870-х - середина 1880-х (з біографії – І арешт: причини й наслідки). Каменярем створює чудові зразки політичної лірики. З таких поезій складається збірка «З вершин і низин».

Пропоную ще раз назвати час виходу збірки.

Отже, вийшла, коли І. Франко був уже відомим прозаїком, у 1887 році, а перші поезії були написані ще в 1878 році. Вивчаючи тему: «Лірика збірки І. Франка «З вершин і низин», найперше варто розповісти про особливості композиції, ідеї поезій, новаторство автора, багатозначність понять «вершини» і «низини». Заслуховую учнів, які вивчили «Гімн», а хто розповів - можна запропонувати законспектувати розділ з підручника [1,113 -114]. Згодом перевіряю опрацьований матеріал за допомогою таких запитань:

— Яка особливість композиції збірки? (поділ на розділи й цикли).

— Які жанри лірики подано в ній? (громадянсько-політична, патріотична).

— Назвіть мотиви, які визначив автор («розкривання неформальностей життя», «віднаходження поривів і змагань до поправки того життя»).

— Яка поезія є заспівом до збірки «З вершин і низин»? («Гімн»).

— Що таке «гімн»? (величальна пісня).

— Яка головна думка твору? (віра у безмежні можливості розуму й науки, прогресу, в силу Духа).

— Кого оспівує І.Франко у своєму «Гімні»? (Вічного революціонера, героя-борця).

— Чи йдеться у вірші про конкретну історичну особу? (ні, це збірний образ борців).

— Чому революціонера названо у поезії «вічним»? (вірять у безсмертя народу, розум, знання).

— Яка мета борців? (не руйнувати, а вчитися, протистояти злу, змінювати світ на краще) .

— Які реальні сили протистоять борцям за краще майбутнє? (попівській тортури, тюремні мури, війська муштровані, гармати лаштовані, шпійонське ремесло).

— Які художні засоби використав автор? (епітети, метафори, анафору, алітерацію).

— Скільки разів зустрічається літера «р»? (33 рази (смішно, але активізує увагу).

— Хто продемонструє, як визначити віршовий розмір? (хорей), спосіб римування? (кільцеве).

На такому уроці ставлю за мету допомогти учням зрозуміти особливості композиції збірки, індивідуальних авторських ознак, неповторність громадянської лірики І.Франка; через поетичне слово донести глибину переживань автора за долю свого народу, віру в майбутнє; розвивати навички аналізу тексту ліричного твору; удосконалювати виразне читання, сприяти вихованню почуття патріотизму, активної життєвої позиції.

І.Франко вірив у безмежні можливості розуму й науки, прогресу, щораз більше в нього посилюється віра в силу Духа. Наголошую, що "Вічний революціонер" - це дух, що бажає поступу, свободи, щастя і проривається до них крізь різні перешкоди. Інакше кажучи, Каменяр проповідує революцію духовну, а не фізичну. Проти сили він виставляє правду, проти насильства - науку, проти "гострого заліза" - «голос духа". Його пророцтво ґрунтувалось на вірі в сили народу, на глибокій переконаності в історичній закономірності процесу духовного й державного оновлення Вітчизни. Патріотичні вірші

цього циклу забороняла царська цензура, польсько-шляхетська і радянська влада. Серед пізніших заборонених поезій - пісня-гімн «Не пора». Пропоную учням виразно вголос прочитати вірш чи послухати запис.

- Які почуття у вас виникли?
- Чи є твір актуальним ?

Підсумовую, що І.Франко бажав бачити щасливими і вільними своїх земляків, тому й з'явився вірш "Не пора". Такого сильного, могутнього революційного слова, такого відчайдушного заклику до боротьби за святі ідеали українська поезія до Франка ще не знала. Цей клич міг виникнути лише на певному етапі розвитку національної свідомості українців Галичини, коли тут посилювався визвольний рух, що й маємо сьогодні, коли на арену громадсько-культурного життя виступило нове покоління борців.

Мелодію цієї пісні опрацьовували різні композитори, зокрема Денис Січинський, музика якого стала популярною на початку ХХ ст. серед української галицької інтелігенції та студентської молоді. Не відбувалося жодного молодіжного зібрання, на якому вона б не звучала. Великий письменник гаряче вітав створення Легіону Українських Січових Стрільців, дав батьківське благословення своїм синам Петрові й Тарасові, які пішли воювати за Україну. Саме ця пісня стала гімном січового стрілецтва. Мало кому відомо, що саме Франко написав слова і до відомої пісні: «Гей, Січ іде! Красен мак цвіте!».

Переходимо до ідейно-художнього аналізу вірша «Не пора»:

- Який художній засіб вжито у творі? (анафора)
- Визначте віршовий розмір поезії і спосіб римування (хорей, перехресне)

Таким же патріотичним пафосом сповнена й поезія "Розвивайся ти, високий дубе". (Учень читає вірш).

- Чи актуальним є вірш?
- Яка ідея твору? (віра у відродження єдиної соборної України)

- Які художні образи використав автор? (дуб, пута, кайдани)

Отже, образ дуба - це образ народу, дерево є символом могутньої народної сили, яка не може вільно розвиватись, бо скована путами неволі.

Порвати ці пута й закликає поет:

Розпадуться пута віковії,
Тяжкі кайдани,
Непобіджена злими ворогами ,
Україна встане.

Центральним у цій поезії є образ матері-України, яка ніжним материнським словом звертається до своїх дітей, просить їх об'єднатися і постояти за честь рідної матері:

Пора, діти, добра поглядіти
Для власної хати,
Щоб газдою, не слугою
Перед світом стати.

Тему возвеличення жінки-матері І.Франко продовжує у сонеті «Сикстинська мадонна», написаним під враженнями від споглядання картини Рафаеля. Вірш увійшов до циклу «Сонети» збірки «З вершин і низин». Записуємо у словники (розміщено на останніх сторінках зошита) визначення терміна «сонет» [1, 116]. Читаємо вголос вірш і аналізуємо. Робимо висновок, що Іван Франко був відданим сином України, інтереси українського народу для нього були понад усе, він ніколи й ніде не відкидав ідеї державності України. Отже, Франко був справжнім патріотом і до останніх днів мріяв про вільну Україну. (Якщо залишається час, то пропоную послухати музичний твір, написаний на основі поезії «Гімн» М.Лисенком.)

Домашнє завдання: ідейно-художній аналіз поезій: «Гімн», «Розвивайся ти, високий дубе», «Сикстинська мадонна». Напам'ять: вірш на вибір зі збірки «Зів'яле листя».

Завдання сучасної освіти - виховати мислячу людину і громадянина. Для цього треба так організувати вивчення літератури, щоб учень став не лише об'єктом, а й суб'єктом, співтворцем навчального процесу.

Наступний урок на тему: «Краса почуттів у збірці Івана Франка «Зів'яле листя» розпочинаю з перевірки домашнього завдання та засвоєних на попередньому уроці знань за допомогою таких запитань:

1. Назвіть першу збірку поезій І.Франка, дату її виходу («З вершин і низин», 1887).
2. Кому автор її присвятив? (своїй дружині О.Хоружинській).
3. Особливості композиції збірки «З вершин і низин» (поділ на розділи і цикли).
4. Назвіть відомі вам поезії з цієї збірки («Гімн», «Розвивайся ти, високий дубе», «Сикстинська мадонна», «Гримить»...).
5. Поезії яких жанрів у ній представлені?(громадянсько-політична, патріотична лірика).

Коротко пригадаємо ідеї названих поезій і робимо висновок, що І.Франко любив Україну, був справжнім патріотом. Але поет – це звичайна людина, тому про любов до матері, жінки ми говорили при аналізі поезії «Сикстинська мадонна». Проте є ще одна любов, яку українці мають можливість назвати іншим словом – це кохання. Саме про таке вічне почуття ми сьогодні говоритимемо в контексті творчості нашого земляка.

Вивчення поезій збірки І.Франка «Зів'яле листя» дає більше можливостей розкрити потенціал учнів, оскільки багатьом знайоме почуття закоханості. Саме тут якнайкраще розвивається критичне мислення, вміння аналізувати, співчувати чи засуджувати. На такому уроці можна використати різні інтерактивні методи. Я використовую випереджуваче навчання: заздалегідь ділю учнів на 3 групи, відповідно до кількості «жмутків», у кожній групі розподіляємо ролі - читці, критики, писарі. Кожен отримав окреме завдання.

З І «жмутка» пропоную вивчити і проаналізувати такі вірші:

1. III. «Не боюсь я ні бога, ні біса...»
2. IV. «За що, красавице, я так тебе люблю...»
3. VI. «Так, ти одна моя правдивая любов...»
4. VII. «Твої очі, як те море...»
5. XII. «Не минай з погордою...»
6. XVII. «Я не кляв тебе, о зоре,..»
7. II. «Не знаю, що мене до тебе тягне...»
8. X. «Безмежнеє поле...»

Читці II «жмутка» читають орієнтовно такі поезії:

1. IV: «Ой ти, дівчино, з горіха зерня...»
2. III: «Зелений явір...»
3. VI: «Ой ти, дубчику кучерявий...»
4. VIII: «Я не люблю, о ні...»
5. XII: «Чого являєшся мені У сні?...»
6. XVI: «Як не бачу тебе...»

Читці III «жмутка» читають такі поезії:

1. V: «Покоїк і кухня...»
2. II: «Вона умерла!»
3. IX: «Тричі мені являлась любов...»
4. XI: «Чорте, демоне розлуки...»
5. XV: «І ти прощай! Твого ім'я...»
6. XIV: «Пісне, моя ти підстрелена пташко...»
7. XIX: «Самовбійство – се трусить...»

З метою актуалізації уваги учнів зачитую думку М. Коцюбинського про збірку І.Франка «Зів'яле листя» (слайд: «У Франка є прекрасна річ – лірична драма «Зів'яле листя». Се такі легкі, ніжні вірші, з такою широкою гамою почуття і розуміння людської душі, що читаючи їх, не знаєш, кому оддати

перевагу: чи поетові боротьби. Чи співцеві кохання і настроїв?)). Ще використовую уривки з листів до О. Рошкевич та О.Хоружинської.

Слайди із текстами спроектовано на екран: до «І жмутка» уривок з листа Івана Франка до Ольги Рошкевич: Львів, 26 грудня 1878: «Люблю тебе, тільки не так як давніше, а сто раз глибше, щиріше, сердечніше, відколи знаю, що й Ти скомпрометована, як я, що й ти терпиш. Ти кажеш, що ми, мужчини, судимо остро, - може бути, - але я тепер нічого не хочу судити, - я тепер себе і все кладу в твою руку, - роби, як знаєш, як думаєш. Рішайся і будь переконана, що я все буду Тебе любити і вічно буду Тобі вірний і потраф'ю для твого добра так само терпіти, як Ти для мого. Рахуючи, вважай се за іронію, і я знаю, що в важнім разі я би потрафив так само не вважати на Твоє серце і вважати тебе такою ж одиницею і нічим більше. Вважай, що моя доля - вітер в поли, і що хто знає, куди мене кине.

... А що до чесних людей, в очах котрих Ти боїшся впасти, - то сего не бійся! Ті чесні люди знають Тебе с Твоїх діл, а чим більше і чим кращі будуть Твої праці, тим вище Ти станеш в очах тих людей...».

До «ІІ жмутка» - уривок з листа Івана Франка до Ольги Рошкевич: Львів, 26 грудня 1878: «...Любцю моя, тим не журись ані крапинки. Ідеал мій є женщина в повнім значінню слова, женщина-чоловік, женщина - мисляча. Розумна, чесна і переконана, - а таким ідеалом Ти можеш бути, - впрочім до того ідеалу загального додати ще лишень женщину люб'ячу, горячу, сердечну, щиру, - і се весь мій ідеал, - а таким ідеалом Ти, конечно, будеш. Коли я налягаю на то, щоб ти трібувала своїх сил в літературній роботі, так се не для того, щоби женщина-літераторка була моїм ідеалом, а скорше для того, що думаю так, як і П[авли]к, що на тім полі найшвидше будеш могла с часом дещо заробити і що на всякий спосіб робота подібна до моєї зближує Тебе з мною, може вказати нам більше спільних інтересів, ніж усяка друга, і Тим самим скріпити нашу любов і збільшити наші сили... А знаєш, чому я би ще дуже бажав, щоб Ти трібувала зайнятися літературною роботою? От чому:

тота робота ще найбільше веде с собою свободи, розвою думки, незалежності, - вона для жєнщини отвирає далеко ширше, краще і надійніше поле для самостійного життя, як усякий другий зародок, усякий другий уряд, до котрого вони тепер бувають допущєні... Для нинішньої жєнщини образованої – єдиний заробок, котрий при тїм запєвнює їх поважне ім'я, узнанє в товаристві і не робить ї невільницею...».

Уривок з листа Івана Франка Ользі Хоружинській (Львів, 4 вересня 1885 року) до «III жмутку»: «Ви, певно, й не надїєтесь листа від мене, а щонайменше здивуєтесь, що се нараз приплило мені по так довгїм часі, як ми бачились, писати до Вас... А діло... ось яке. Що сказали б Ви, якби який-небудь галичан, приміром, я, приступив до Вас з просьбою: будьте моє дружиною, моєю жінкою?.. Я на хвилину лишаю на боці те, що може сказати Ваше серце...припускаю тїлько, що серце Ваше не скаже безглядно veto, - бо в такїм разі всяка дальша розмова неможлива і безхосєнна, і коли б справді Ваше серце було противне сєму ділу, то я надїюсь, що Ви одним одвертим і щирим словом зробите кєнець усїм моїм діям і надїям.

Ну, що скаже Ваш розум я дуже добре розумію всю вагу сєго аргументу; я знаю, як тяжко чоловікови, що зжився з певними обставинами і людьми, покидати їх, покидати родичів і свояків і йти за границю, та ще й до чоловіка, котрого майже зовсїм не знаєш.»

Переходимо до вивчєння нової теми з читання вищєнаведєного вислову М.Коцюбинського про збірку та читаю напам'ять епіграф до уроку, на екрані - слайди із цими словами:

В зів'ялих листочках хто може вгадати

Красу всю зеленого гаю?

Хто знає, який я чуття скарб багатий

В ті вбогїї вірші вкладаю?

І.Франко «Епілог»

Добре мати букет зів'ялих листочків - це створює відповідну атмосферу, має певний емоційний вплив на учнів. Пояснюю назву збірки, її підзаголовок – «лірична драма».

Використовую роботу зі словничком, який розміщено на останніх сторінках зошита, пригадуючи визначення термінів: лірика, ліричний герой. Записуємо визначення «лірична драма». Усі визначення спроектовані на екрані (*Лірика* - один із трьох родів художньої літератури, в якому навколишня дійсність зображується шляхом передачі почуттів, настроїв, переживань, емоцій ліричного героя чи автора. 2. Певний віршовий твір або сукупність творів. *Ліричний герой* – це образ, що виникає в уяві читача під враженням висловлених у творі почуттів, переживань, роздумів).

Читання певної поезії відповідного «жмутка» відбувається під ледь чутний супровід музичного оформлення (тихо звучить пісня на слова І.Франка).

Критики аналізують поезії дещо поверхнево, щоб не втратити чуттєвість сприйняття, зазвичай за такою схемою:

1. Жанр твору.
2. Провідний мотив.
3. Композиція (розвиток почуття, висновок).
4. Художні образи.
5. Художні засоби.
6. Віршовий розмір і спосіб римування.
7. Актуальність. Враження.

Постійно роблю невеличкі коментарі, цікавлюся враженнями та відчуттями від почутого, щоб залучити усіх до роботи на уроці. Слухаємо уривки пісень на слова І.Франка, до яких написали музику М.Лисенко, Б. Янівський («Червона калино, чого в лузі гнешся?») у виконанні капели «Трембіта», «Як почувеш колись край свого вікна» у виконанні М. Гнатюка, «Чого являєшся мені у сні?...» у виконанні В.Козловського, на екрані - кліп).

Для перевірки засвоєного матеріалу пропоную розв'язати кросворд з ключовим словом «декадент», використовуючи такі запитання:

1. Драматичний вид, призначений для сценічної постановки, для якого характерні серйозність конфлікту й глибина переживань персонажа (Драма).
2. Ой ти, дівчино, з горіха...(зЕрня)
3. Лірична драма поділена на три...(жмутКи)
4. Автор поеми «Мойсей»(ФрАнко)
5. «А ти мене,..., отінив як хмара»(Дуб)
6. У 1896 р. видана збірка «... листя»(зів'ялЕ)
7. Образ- символ дівчини асоціюється з кущем...(калиНа)
8. «... мені являлася любов»(Тричі).

Пояснюю значення слова декадент (*Декадентство, декаданс (від французького – занепадницький, занепад)*) – літературний напрям, для якого характерні песимізм, розгубленість перед дійсністю, перевага форми над змістом), записуємо у словничок, шукаємо цитати у вивчених віршах на підтвердження і спростування ознак декадентства у поезіях збірки І. Франка «Зів'яле листя». Добре, якщо останньою прозвучить цитата, яка не свідчить про ознаки декадентства.

Далі –елемент уроку - суду і підсумок. Підготований учень - Франко читає вірш «Декадент». Учень - суддя робить висновок, що поет не винен, тому не може бути звинувачений у декадентстві.

Домашнє завдання: Твір-роздум: «"Зів'яле листя" в серці й у пам'яті поета».

З такого уроку діти йдуть окрилені й натхненні, зацікавлені творчістю І.Франка. Їхні твори виявилися досить неординарними. Хтось відійшов від теми і спроектував стан ліричного героя у сьогодення, хтось навів приклади з власного життя. Оцінюю лише самостійно створені роботи, щирі та відверті. Нехай підліток напише кілька речень, але це його думка, він має право її висловити, і це вітається. У жодному разі не можна заперечувати чи

зневажати. Сьогодні діти бояться щось сказати, бо їх не чують чи різко оцінюють. Завдання викладача – навчити молодь думати, аналізувати, висловлювати сміливо власні міркування.

Наступний урок на тему: «Драматизм людських стосунків, роздуми про безсмертя людини в «Легенді про вічне життя» І. Франка» розпочинаю знову з перевірки домашнього завдання, використовуючи фронтальне опитування:

1. Назвіть збірку інтимної лірики І.Франка («Зів'яле листя»)
2. Як автор визначив жанр збірки? («лірична драма»)
3. Дайте визначення терміна «лірична драма».
4. Які особливості композиції збірки «Зів'яле листя»? (поділ на «жмутки»).
5. Що лягло в основу написання поезій цієї збірки? (власні переживання поета, щоденник самогубця).
6. Які вірші зі збірки «Зів'яле листя» вам найбільше сподобалися? Зробіть їх ідейно - художній аналіз.

7. Усне повідомлення «"Зів'яле листя" в серці й у пам'яті поета» (на вибір за згоди дітей).

Тему вірності, цінності і сенсу людського життя продовжуємо розглядати і на уроці: «Драматизм людських стосунків, роздуми про безсмертя людини в «Легенді про вічне життя» І. Франка», яка увійшла до циклу «Легенди» збірки «Мій ізмарagd». Для поета-філософа «життя — то борня», проте й у цій поезії автор звертається до теми нерозділеного кохання, зради, брехні («любов — то брехня»). Поясню назву збірки: смарагд – коштовний камінь, а кожна поезія цієї збірки є своєрідною перлиною життєвої мудрості філософа, його порадою молодому поколінню. Оскільки метою цього заняття є ще й виразне читання, то твір читаємо на уроці.

Бесіду за змістом «Легенди про вічне життя» І.Франка проводжу, використовуючи такі запитання:

- Яка думка закладена у легенді? (усе таємне стає відомим)

- Що подарувала богиня «побожному аскету»? (золотистий горіх)
- Якою логічною силою був наділений золотистий горіх? (безсмертя)
- Кому подарував античний мудрець горіх? (цареві)
- Чи скористався подарунком Олександр Македонський? (ні, віддав коханій)
- Хто хотів врятувати життя царю? (куртизанка)
- Що сталося з подарунком богині? (згорів)
- Яка ідея твору? (краще вмерти, аніж жити у світі брехні та зради)

Далі – читаємо і аналізуємо вірші зі збірки «Мій ізмарагд».

"Сідоглавому" - тема: псевдопатріотизм. І.Франко протиставляє йому щирю і велику любов до України її відданого сина, почуття виявляється не в пишних лицемірних промовах, а у важкій праці для народу. Тут слід сказати, що вірш був написаний як відповідь галицькому громадському діячеві Юліану Романчику (мав сиве волосся), котрий, звинувативши письменника у відсутності патріотизму, назвав І. Франка «смутною появою».

- Які думки виникли у вас під час читання цього твору?
- Який ще вірш - відповідь написав І.Франко? («Декадент»)
- Як називається художній прийом, побудований на протиставленні? (антитеза). Зачитайте з тексту приклади антитези.

- В яких творах ви вже зустрічали принцип антитези? («Червона калино»...)

- Як ви зрозуміли вислів: «я ж не люблю її з надмірної любові»? (любити ділом, а не словом)

- Як називається стилістичний засіб, коли свідомо поєднуються несумісні за змістом поняття? (Оксюморон). Зачитайте приклади.

- Чи є вірш актуальним ? (Вірш не втратив своєї актуальності, ще немало є людей, що люблять Україну "за хліб і кусень сала"). Учні повинні усвідомити драматизм людського життя і зрозуміти, що українці – це народ,

що «вгору йде», відкидаючи занепад і розчарування, а І.Франко – вірний син цього народу.

На домашнє завдання пропоную учням прочитати поему «Мойсей» І.Франка та біблійну легенду про Мойсея. Звернути увагу на зміст.

Вагоме місце у творчому доробку І.Франка посідають поеми. Їх понад п'ятдесят, представлені у таких жанрових різновидах: соціально-побутові («Панські жарти», «Сурка»), сатирично-політичні («Ботокуди», «Лис Микита»), історичні («На Святоюрській горі»), філософські поеми («Смерть Каїна», «Похорон», «Мойсей»). Пропоную учням переглянути презентацію на цю тему.

Розпочинаю вивчення поеми «Мойсей» з розповіді про подорож митця в Італію та історію написання твору. Далі – запитання:

- Який твір став основою для написання поеми? (Біблія)
- У чому полягає авторська індивідуальність щодо композиції твору? (є пролог, 20 пісень).

Розповівши історію написання прологу до поеми, переходжу до оголошення теми і мети уроку: «Пролог до поеми «Мойсей» – заповіт І. Франка українському народові». Сама виразно читаю пролог напам'ять. А далі – колективно працюємо над змістом прологу, ставлячи такі запитання:

— Навіщо автор використовує багатократне повторення риторичних питань, які починаються словом «невже»? Чи можна на них відповісти однозначно?

— Чому автор переконаний у тому, що сила духу українського народу перемаже?

— Чи актуальні ідеї «Прологу» І. Франка у наш час, чому?

Наголошую, що І.Франко прагнув не стільки висловити свої погляди на минуле рідного народу "замученого, розбитого", а спрямувати його на активні дії, на здобуття людських прав, замислитися над цінністю жертв загиблих патріотів - борців. Ця думка є основною філософською сентенцією твору.

Домашнє завдання: заповнити «особовий листок» Мойсея за змістом одноіменної поеми І.Франка (пункти: зовнішність, риси характеру, мета життя, призначення людини, тривалість мандрівки, гріх, покарання, спільні риси біблійного пророка та автора); законспектувати з підручника розділ «Поеми: «Мойсей»[1,129- 133].

Наступний урок розпочинаю з перевірки домашньої роботи у зошитах і ставлю запитання такого змісту:

1. Розкажіть про історію написання поеми І.Франка «Мойсей».
2. Яку проблему порушив автор ? (формування нації)
3. Назвіть жанр твору і особливості композиції (філософська поема-притча, пролог і двадцять пісень)
4. Яка ідея прологу? (віра в силу української нації, жертви не даремні)
5. Яким розміром написаний пролог? (ямб)
6. Які художні засоби використав автор? (риторичні звертання, риторичні запитання, епітети). Наведіть приклади художніх засобів з тексту.

— Чому так важко було Мойсеєві реалізувати свою мету: привести народ до землі обітованої?

— Як склалися стосунки Мойсея з людьми на цьому важкому шляху?

— Чому Мойсей називає народ «нетямучим», «рабами», «юрбою», «упертими», «наче сліпими», адже саме заради них він зрікся всього у житті?

— Хто такі Авірон і Датан, яку роль вони відіграли в стосунках Мойсея з народом?

— У чому основний конфлікт між Мойсеєм і «лихим демоном громади» Датаном?

— З якою метою Мойсей розповів казку про обрання короля серед дерев?

— Як ви думаєте, чому саме терен погодився бути королем і до чого це його зобов'язує?

— Що відчув народ, коли вождь залишив його? Чому?

— Хто такий Азазель?

— Пригадайте діалог Мойсея й Азазеля. Назвіть якості Мойсея, що тут яскраво виявилися.

— Яким постає люд у прикінцевих епізодах із погляду проблеми «народ і вождь»?

— Зіставте пролог і епілог твору.

Звертаючись до біблійної теми про Мойсея, І.Франко зумів передбачити випробування і трагедії, які чекали український народ на шляху до визволення і створення своєї держави, тому заповів нам бути одностайними у цій боротьбі і в основу свого заповіту поклав пророчу віру в перемогу.

— Як ви вважаєте, на якому етапі перебуває наш народ сьогодні?

— Яким, на вашу думку, повинен бути сучасний державний лідер?

— Які висновки з поеми для себе ви зробили? Що б хотіли взяти для себе?

— Чому поему «Мойсей» названо заповітом українському народові.

Отже, сьогодні Україна чекає свого Мойсея, а хіба він народиться, якщо ми не шануватимемо своїх геніїв і не вивчатимемо їх духовну спадщину. І.Франко був великим європейцем, тому й вчить нас, що Європа найперше повинна запанувати у наших головах та справах.

Домашнє завдання: законспектувати розділ «Новаторство І.Франка»[1, 140], опрацювати запитання на с.141-142.

Неможливо вивчати творчість І.Франка без ознайомлення з внеском митця у розвиток театрального мистецтва, зокрема створення «Руської бесіди». У драматичних творах автор відтворює життя різних верств українського суспільства: селян, ремісників, інтелігенції. Основна увага при розгляді теми: «Роль І.Франка у розвитку драматургії і театру» зосереджена на драмі «Украдене щастя» на уроці позакласного читання. Окрім прочитання твору задалегідь, пропоную учням переглянути цю виставу у театрі М.Заньковецької, де захоплює майстерна гра акторів. Тоді маємо можливість

порівняти оригінал твору та бачення режисера. Якщо вистава недоступна, то є в інтернеті чудовий фільм (<https://www.youtube.com/watch?v=n5S9XYIz4A8>).

Розповідаю, що в основі п'єси лежить народна «Пісня про шандаря», яка має три варіанти. Один із них записала приятелька І.Франка Михайлина Рошкевич 1878 року від селянки Явдохи Чигур у селі Лолині Долинського повіту. Ця пісня, що відрізнялася трагічним розв'язанням конфлікту, виразнішою індивідуалізацією героїв, бо було яскраво виражене прагнення до справедливої свободи селян, і стала сюжетною основою драматичного твору Франка. Широка насиченість п'єси українським фольклором є одним із найважливіших художніх засобів драматурга, завдяки чому автор створив реалістичну народну драму з сільського життя в п'яти діях «Украдене щастя». У 1891 році у Львові було оголошено конкурс на кращу п'єсу. І.Франко подав на нього і свою під назвою «Жандарм», але журі, в якому переважали народовці-націоналісти, категорично відхилило як аморальну. Через два роки Франко знову подає її на продовжений конкурс, але в ній уже не було найгостріших сцен конфлікту трудової людини і поліція і називалася вона вже «Украдене щастя». П'єса пройшла на конкурс, але одержала тільки третю премію, вперше була надрукована в журналі «Зоря» у 1894 році і тоді ж вийшла окремим виданням.

Пропоную учням коротко нагадати зміст твору. Далі переходимо до обговорення п'єси, опираючись на гендерні стереотипи, щоб проаналізувати образи і розвинути навички аналізу драматичних творів; виховати в учнів загальнолюдські моральні цінності.

(Гендерні стереотипи — сформовані культурою узагальнені уявлення (переконавання) про те, як поведуться чоловіки і жінки. Термін варто відрізнити від поняття гендерна роль, що означає набір очікуваних зразків поведінки (норм) для чоловіків і жінок. Поява гендерних стереотипів обумовлена тим, що модель гендерних відносин історично вибудовувалася таким чином, що статеві відмінності переважали над індивідуальними, якісними відмінностями

в особистості чоловіка і жінки [2] (визначення є записане у словничках, бо з явищем гендерної соціалізації ознайомилися при вивченні трагікомедії І.Карпенка-Карого «Мартин Боруля»).

Урок закінчую запитаннями:

- Чи можливо було кохати по-справжньому за умов патріархального укладу життя? Чому?

- А які асоціації зі словом любов виникають у вас?

- Що, на вашу думку, потрібно зробити людині, щоб її всі любили?

- Чи справжнє кохання сприяє розвитку особистості, гармонізації її із собою та світом?

- Назвіть твори, котрі ми вивчили з вами, в яких би один із героїв страждав через невзаємність почуттів?

Домашнє завдання: Подумати над проблемним питанням: «Хто ж у кого украв щастя?»

Ознайомившись з незначною частиною творчої спадщини Івана Яковича Франка, учні повинні зрозуміти особливості його творчої манери, у якій традиційний реалізм поєднався з раннім модернізмом. Він був не лише письменником, а й філософом, літературознавцем, критиком, перекладачем. На підсумковому уроці говоримо про велич Каменяра, адже усе його життя – це боротьба за єдність і незалежність України. Значення творчості виходить далеко за межі національної культури, адже «український Мойсей» популяризував ідеї добросусідства, незважаючи на віру та національність.

Орієнтовний конспект уроку

Тема уроку: Краса почуттів у збірці Івана Франка «Зів'яле листя»

Мета уроку: ознайомити учнів з мотивами лірики І.Франка, розкрити її тематику, художні особливості, вдосконалити навички ідейно-художнього аналізу ліричних творів, виразного читання поезій; виховувати в учнів любов до рідного краю, мови, повагу до дівчини, жінки; утверджувати думку, що без любові не може бути справжньої духовно багатой людини.

Тип уроку: комбінований.

Метод проведення: бесіда; робота в групах із використанням інтелектуальних завдань, інтерактивних методів навчання; елементи уроку-суду.

Забезпечення: портрет І.Франка, прикрашений рушником, збірки творів поета, аудіозаписи та кліпи пісень на слова Каменяра («Червона калино, чого у лузі гнешся?», «Як почувеш вночі край свого вікна...», «Ой ти, дівчино...», «Чого являєшся мені у сні?..»), відеопрезентація з фотографіями і портретами автора, його жінок, тематичними сторінками.

Очікуваний результат. Після уроку учні зможуть:

- визначати літературні й фольклорні начала художнього твору;
- виробити навички правильно аналізувати інтимну лірику;
- пояснювати образи-символи;
- працювати в групах.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Заздалегідь учнів поділено на 3 групи – 3 «жмутки» за ролями: читці, критик, писар.

II. Повідомлення теми, мети, завдань уроку

Викладач

На попередньому уроці ми ознайомилися з життям великого українського генія Івана Франка та частково розглянули поезії збірки «З вершин і низин».

Сьогодні наше завдання – навчитися читати, сприймати та аналізувати інтимну лірику поета, для цього нам потрібно пригадати дещо із його життя та творчості.

III. Актуалізація опорних знань

1. Коли, де і якій родині народився І. Франко?
2. Де навчався митець?
3. Назвіть перші поетичні збірки поета і час їх видання.
4. Розтлумачте зміст назви «З вершин і низин».
5. Назвіть твори цієї збірки, ідеї яких видаються вам актуальними.

Мотивуйте ваш вибір.

6. Поясніть образи-символи та ідеї поезії І.Франка «Гімн».

IV. Сприймання й усвідомлення нового навчального матеріалу

Викладач

І.Франко – працьовитий поет, а ще талановитий лірик, у якого поезія революційного звучання й інтимна пісня серця завжди йдуть у парі. М.Коцюбинський писав: «У Франка є прекрасна річ – лірична драма «Зів'яле листя». Се такі легкі, ніжні вірші, з такою широкою гамою почуття і розуміння людської душі, що читаючи їх, не знаєш, кому оддати перевагу: чи поетові боротьби, чи співцеві кохання і настроїв?».

Про кохання та красу коханої писали багато поетів і, здається, важко створити щось нове. Та інтимна лірика І Франка – це вогняний біль від нерозділеного кохання, яке митець проніс через усе життя. І як наслідок – лірична драма «Зів'яле листя», до якої увійшли поезії, написані у 1886 -1896 рр., тоді й було видано окрему збірку. Драма тому, що ліричний герой готовий померти через відсутність взаємності.

Словникова робота

Учні роблять запис у літературознавчому словнику, розміщеному на останніх сторінках робочого зошита: **Лірика** – літературний рід, який дає можливість передавати суб'єктивні переживання людини, її емоції, настрої, роздуми, викликані об'єктивними, реальними подіями.

Викладач

Багато творів цієї збірки є автобіографічними. Молодий Франко-гімназист у 1874 р. познайомився із Ольгою Рошкевич. Знайомство переросло у палке кохання, молоді мріяли одружитися і виховувати дітей. Батько Ольги не перечив їм. Проте арешт І.Франка й ув'язнення у червні 1877 р. зробили свою чорну справу. Михайло Рошкевич – батько Ольги – відмовив Франкові у пропозиції руки його доньки і попросив більше до них не приїжджати. Закохані ще якийсь час листувалися, адже їх об'єднувало не лише палке кохання, а й спільна літературна праця (Ольга переклала «Фауста» Гете), на весілля вони собі готували збірку весільних пісень з Лолина. Ці пісні збирала Ольга.

Розуміючи безвихідь ситуації, Франко навмисно намагається бути корисливим і ницим, щоб розірвати стосунки, бо «щошвидше його забуде, то легше їй буде жити далі». Дівчина довго в це не вірила, бо добре пізнала коханого, проте зрештою здалася на волю батька і вийшло заміж за нелюба.

Обоє пронесли своє кохання через усе життя у глибині серця, тому й назва «Зів'яле листя» - листя поживклого й опалого, а кохання вічно живого:

Епілог

Розвійтеся з вітром, листочки зів'ялі,

Розвійтеся як тихе зітхання.

Незгоєні рани, невтишені жалі,

Завмерлеє в серці кохання.

В зів'ялих листочках хто може вгадати

Красу всю зеленого гаю?

Хто визнає, який я чуття скарб багатий

В ті вбогії вірші вкладаю?

Іван Франко структурно поділив збірку на три частини – «жмутки», відповідно до назви, у кожному – по 20 віршів.

Три «жмутки» - три періоди любові: зустріч, знайомство, любов (за Р.Гораком).

Зараз ми послухаємо вірші кожного жмутка.

Читці I «жмутка» читають такі поезії:

1. III. Не боюсь я ні бога, ні біса...
2. IV. За що, красавице, я так тебе люблю...
3. VI. Так, ти одна моя правдивая любов...
4. VII. Твої очі, як те море...
5. XII. Не минай з погордою...
6. XVII. Я не кляв тебе, о зоре...
7. II. Не знаю, що мене до тебе тягне...
8. X. «Безмежнеє поле...» (тихо звучить пісня на музику М.Лисенка)

Критик із II «жмутка» аналізує прочитані поезії дещо поверхнево, щоб не втратити чуттєвість сприйняття.

Поезії I «жмутка» передають силу справжнього почуття: від нестерпного сердечного болю до нових надій. Ліричний герой стверджує, що кохання – то найкращий скарб молодогої душі, що його не можна витратити марно, без тями. Закоханий не боїться нічого, лише б на обличчі коханої не

було туги, бо цьому він не може зарадити. Герой все готовий за неї віддати, бо це його «правдивая любов». Характерним є вірш «Безмежнеє поле...». У ньому життя ліричного героя символічно постає в образі безмежного, суворого поля «в сніжному завою». Героя мучать «болі» – його самотність. Єдиний товариш - це поетичний талант, який дає розраду, допомагає подолати відчай і жаль. Ліричний герой просить дати йому «обширу й волі» – свободи творити. Цей вірш покладено М.Лисенком на музику, яка щойно прозвучала.

Викладач

Ми маємо безцінний скарб – листи І.Франка до Ольги Рошкевич, тож можемо почути найцікавіші уривки з них.

Писар III «жмутка» читає уривок з листа Івана Франка до Ольги Рошкевич.

Львів, 26 грудня 1878: «Люблю тебе, тільки не так як давніше, а сто раз глибше, щиріше, сердечніше, відколи знаю, що й Ти скомпрометована, як я, що й ти терпиш. Ти кажеш, що ми, мужчини, судимо остро, – може бути, – але я тепер нічого не хочу судити, – я тепер себе і все кладу в твою руку, – роби, як знаєш, як думаєш. Рішайся і будь переконана, що я все буду Тебе любити і вічно буду Тобі вірний і потраф'ю для твого добра так само терпіти, як Ти для мого. Рахуючи, вважай се за іронію, і я знаю, що в важнім разі я би потрафив так само не вважати на Твоє серце і вважати тебе такою ж одиницею і нічим більше. Вважай, що моя доля - вітер в полі, і що хто знає, куди мене кине.

... А що до чесних людей, в очах котрих Ти боїшся впасти, - то сего не бійся! Ті чесні люди знають Тебе с Твоїх діл, а чим більше і чим кращі будуть Твої праці, тим вище Ти станеш в очах тих людей.»

Викладач

Чудові слова про самозреченість заради кохання і поради працювати та розвиватися, незважаючи на долю. Як бачимо, для І.Франка – праця – це найвищий ступінь визнання. Отже, переходимо до II «жмутка». Слухайте уважно і запам'ятайте ваші відчуття.

Читці II «Жмутка» читають такі поезії під тихий супровід відповідної мелодії:

1. «Червоно калино, чого в лузі гнешся?»
2. IV: Ой ти, дівчино, з горіха зерня...
3. III: Зелений явір...
4. VI: Ой ти, дубчику кучерявий...
5. VIII: Я не люблю, о ні...
6. XII: Чого являєшся мені У сні?...
7. XVI: Як не бачу тебе...

Викладач

Що ви відчули і зрозуміли? (орієнтована відповідь: знайомі мелодії, пісні).

Перед тим, як перейти до аналізу поезій цього «жмутка» збірки «Зів'яле листя», попрацюємо зі словничками. Запишіть визначення видів риторичних фігур із підручника на ст. 122[1].

Звучать притишено уривки з пісень: «Ой ти, дівчино...», «Червоно калино, чого в лузі гнешся?» на музику Б. Янівського у виконанні капели «Трембіта» та «Як почувеш вночі край свого вікна» у виконанні М. Гнатюка.

Викладач

Надаємо слово нашим поважним критикам.

Критик із III «жмутка» аналізує почуте.

У II «жмутку» є прекрасні вірші на народі мотиви. Герой найбільше розкриває свій внутрішній світ, бо любить набагато сильніше, але по-іншому – лагідніше, впевненіше. У цьому циклі чітко простежується фольклорна мелодика, тому закономірно, що до віршів ліричної драми І.Франка зверталися відомі композитори – А.Кос-Анатольський, М.Лисенко, Г.Майборода, Я.Степовий. Ці вірші багаті на художні засоби, мають пісенну ритміку, що привертає увагу. Засіб контрасту передає всю глибину кохання у поезії «Ой ти, дівчино, з горіха зерня...». Неприступне серце коханої – «колюче терня», хоч уста – «тиха молитва» та слово – «гостре, як бритва». Це

його радощі та горе. Риторичні запитання й оклики в монологі ліричного героя увиразнюють глибину драми закоханого серця: почуття не взаємні, але герої не звинувачує дівчини за це, лише захоплюється її красою:

*Чом твої очі сяють тим чаром,
Що то запалює серце пожегом?
Ох, тії очі темніші ночі,
Хто в них задивиться, й сонця не хоче!*

У поезії «Червона калино...» використано діалог між «калиною» (дівчиною) та «дубом» (парубком), як взаємини нерівних за соціальним статусом, як боротьбу «сили» та «волі». На зухвалі запитання дуба калина відповідає, що в неї нема сили тягнутися до сонця, тому схиляє ягідки додолу, підкорюючись долі.

Викладач

Прошу прослухати пісню (звучить «Чого являєшся мені...» у виконанні В.Козловського, на екрані-кліп). Ваші коментарі?

Як бачите, творчість І.Франка і сьогодні цікавить молодь, тому й з'являються такі шедеври. Окрім того, В.Козловський та І.Франко – наші земляки. Переходимо до художнього аналізу цієї поезії другого «жмутка».

Критик

Поезію «Чого являєшся мені...» І.Франко написав у формі сповіді ліричного героя. Композиційно твір складається з трьох частин: дві перші – риторичні запитання, а третя – риторичне ствердження. Запитання передають схвильований стан закоханого. Герой шукає ідеал високої любові, хорошої дівчини, яка була б йому ще й другом і порадником у житті. Душевні страждання чітко передаються від докору до всеперемагаючої любові за допомогою ствердження: «О ні, являйся... хоч в сні...», бо без любові «в житті весь вік тужити – не жити». Автор поєднав чотиристопний і одностопний ямб, що передає стукіт схвильованого серця. Душевні страждання чітко передаються від докору риторичним запитанням: «Чого

являєшся мені у сні?...» до всеперемагаючої любові риторичним ствердженням: «О ні, являйся... хоч в сні...».

Писар П «жмутка» читає уривок з листа Івана Франка до Ольги Рошкевич.

Львів, 26 грудня 1878: «...Любцю моя, тим не журись ані крапинки. Ідеал мій є Жєнщина в повнім значінню слова, жєнщина-чоловік, жєнщина – мисляча. розумна, чесна і переконана, а таким ідеалом Ти можеш бути, - впрочім до того ідеалу загального додати ще лишень жєнщину люб'ячу, горячу, сердечну, щиру, - і се весь мій ідеал, - а таким ідеалом Ти, конечно, будеш. Коли я налягаю на то, що ти трібувала своїх сил в літературній роботі, так се не для того, щоби жєнщина-літераторка була моїм ідеалом, а скорше для того, що думаю так, як і П[авли]к, що на тім полі найшвидше будеш могла с часом дещо заробити і що на всякий спосіб робота подібна до моєї зближує Тебе зо мною, може вказати нам більше спільних інтересів, ніж усяка друга, і Тим самим скріпити нашу любов і збільшити наші сили... А знаєш, чому я би ще дуже бажав, щоб Ти трібувала зайнятися літературною роботою? От чому: тота робота ще найбільше веде с собою свободи, розвою думки, незалежности, - вона для жєнщини отвирає далеко ширше, краще і надійніше поле для самостійного життя, як усякий другий зародок, усякий другий уряд, до котрого вони тепер бувають допущені... Для нинішньої жєнщини образованої – єдиний заробок, котрий при тім запевнює їй поважне ім'я, узнанє в товаристві і не робить її невільницею...».

Викладач

Як бачимо, у другому «жмутку» ліричний герой І.Франка найбільше розкриває свій внутрішній світ. Йому досить бачити й образ коханої, аби жити й творити далі. Переходимо до третього «жмутка».

Читці III «жмутка» читають такі поезії:

1. V: «Покоїк і кухня...»
2. II. «Вона умерла!»

3. IX: «Тричі мені являлась любов...»
4. XI: «Чорте, демоне розлуки...»
5. XV: «І ти прощай! Твого ім'я...»
6. XIV: «Пісне, моя ти підстрелена пташко...»
7. XIX: «Самовбійство – се трусить...»

Критик I «жмутка»: Ліричний герой, стомлений від нерозділеного кохання, у вірші «Тричі мені являлась любов...» пригадує образи трьох жінок, які залишили слід у його серці: «одна несміла, як лілея біла», друга – «горда, як княгиня», а третя – «жінщина чи звір», від погляду якої холоне душа. За її поцілунок герой готовий горіти «сто тисяч літ». Проте, довелося попрощатися і з нею й не вимовляти її імені. Залишається лише здалеку милуватися.

Ліричний герой уявляє різні варіанти трагедії: дівчина або виходить заміж за іншого, або вмирає. Він мусить змовкнути разом зі своєю піснею у поезії «Пісне, моя ти підстрелена пташко...». Ліричний герой вже не має для чого жити, з'являється мотив самогубства. Він помирає від відчаю за втраченим назавжди коханням.

Критик III «жмутка»: Усі три драматичні акти передають зміну почуттів ліричного героя «Зів'ялого листя» та водночас поєднані образом коханої жінки. У поезії «Тричі мені являлась любов...» бачимо трьох: «одна несміла, як лілея біла...мов метелик...невинна, як дитина...» – це, можливо, Ольга Рошкевич; «...друга – гордая княгиня...тиха та сумна...мов святиня...» – це Юзефа Дзвонковська; «третя – жінщина чи звір...мов сфінкс у душу кігтями впялилась і смокче кров» – це Целіна Журовська. Таку думку висловлює дослідник творчості І.Франка Р.Горак у книжці «Тричі мені являлась любов».

Писар читає лист Івана Франка Ользі Хоружинській.

Львів, 4 вересня 1885 року: «Ви, певно, й не надістесь листа від мене, а щонайменше здивуєтесь, що й нараз припекло мені по так довгім часі, як ми бачились, писати до Вас... А діло, про котре хотів писати Вам, ось яке. Що

сказали б Ви, якби який-небудь галичанин, приміром я, приступив до Вас з просьбою: будьте моєю дружиною, моєю жінкою? ...Я на хвилину лишаю на боці те, що може сказати Ваше серце...

Припускаю тільки, що серце Ваше не скаже безоглядно veto, бо в такому разі всяка дальша розмова неможлива і безхосенна, і коли б справді серце Ваше було противне сему ділу, то я надіюсь, що Ви одним одвертим і щирим словом зробите кінець усім моїм мріям і надіям...

Ну, ...що скаже Ваш розум... я дуже добре розумію всю вагу сего аргументу; я знаю, як тяжко чоловікови, що зжився з певними обставинами і людьми, покидати їх, покидати родичів і свояків і йти за границю, та ще й до чоловіка, котрого майже зовсім не знаєш...»

Викладач

Як бачимо, своєю ліричною драмою І. Франко виявив надзвичайне вміння перенести власний і чужий біль душі на щире золото поезії найвищого гатунку. Автор запитував себе в передмові до збірки, чи варто було кидати у вир життя такі песимістичні вірші, і сам відповідав: «...може образ мук і горя хорої душі вздоровить деяку хору душу в нашій суспільности?» Можливо, що сучасне покоління знайде в цих віршах щось таке, «що відгукнеться в його душі зовсім не песимістичними тонами». Сподіваюся, що ці чудові чуттєві поезії залишать свій слід у ваших серцях і допоможуть вам зробити правильний вибір у житті. Любов ніколи не буває голосною і галасливою, вона завжди живе у тиші і великому терпінні.

V. Виконання завдання на формування вмінь і навичок на основі отриманих знань

Викладач

А зараз ми перевіримо наскільки добре ви засвоїли цю невеличку частину творчості великого поета. Розв'яжіть запропонований кросворд.

1. Драматичний вид, призначений для сценічної постановки, для якого характерні серйозність конфлікту й глибина переживань персонажа.

2. «Ой ти, дівчино, з горіха...»
3. Лірична драма поділена на три...
4. Автор поеми «Мойсей».
5. «А ти мене,..., отінив як хмара»
6. У 1896 р. видана збірка «... листя».
7. Образ дівчини асоціюється з кущем...
8. «... мені являлася любов».

					д	р	а	м	а
			з		е	р	н	я	
	ж	м	у	т	к	и			
			ф	р	а	н	к	о	
					д	у	б	е	
з	і	в'	я	л	е				
	к	а	л	и	н	и			
					т	р	и	ч	і

Викладач

Хто виконав завдання? Прочитайте слово, яке є у виділеному стовпчику.

Саме так назвав І.Франка відомий літературний критик В.Щурат, прочитавши збірку «Зів'яле листя», не маючи наміру образити поета.

Словникова робота: Декадентство, декаданс (від французького – занепадницький, занепад) – літературний напрям, для якого характерні песимізм, розгубленість перед дійсністю, перевага форми над змістом.

Візьмемо для прикладу вірш «Чого являєшся мені у сні?». Слова:

В житті мені весь вік тужити –

Не жити.

Так най те серце, що в турботі,

Неначе перла у болоті,

Марніє, в'яне, засиха... – мають ознаки декаденства (не жити, в'яне і засиха серце, перла гинуть в болоті). А далі:

Хоч в сні на вид твоїй оживає,

Хоч в жалощах живіше грає...

Зазнає щастя молодого... -

життєствердна позиція ліричного героя.

Умовно поділимося на сторону обвинувачення та захисту. Отже, представники I «жмутку» знаходять у поезіях свого розділу цитати, які не мають ознак декадансу. А представники II «жмутку» цитатами доводять, що I. Франко – декадент. Представники III «жмутку» - судді, серед них є і «обвинувачений».

Учні по черзі зачитують 6-7 цитат «за» і «проти». Добре, якщо останніми будуть цитати «на захист».

Суддя: З усього почутого можна зробити висновок, що обвинувачений у декадентстві Іван Франко не є декадентом. Це підтверджують наведені цитати з його поезій і критичні матеріали, в яких записано, що автор використав щоденник самогубця і всі грішні думки не були автобіографічними. І Франко показав світові справжні почуття, як власні, так і чужі, спричинені нещасливим коханням.

Тепер, як годиться, слово надаємо обвинуваченому.

Учень - Франко виразно читає поезію «Декадент».

Викладач

Ці прекрасні слова, які показали життєве кредо митця, переконаність автора в правильності обраного життєвого кредо і творчого шляху, і були відповіддю критикові. Окрім того, «Декадент» – яскравий зразок громадянсько - публіцистичної лірики, у ньому широко використано різні риторичні фігури. Прошу знайти їх у тексті й зачитати.

Іван Франко і в житті, і в творчості завжди залишався самим собою – людиною, яка страждає, ненавидить і любить, сумує і радіє. Особисті

переживання ліричного героя, його чиста, самозречена любов досягли надзвичайної духовної краси. Ліричний герой – це найскладніша постать у всій Франковій поезії. Цю тему поет продовжує у збірці «Мій Ізмарагд», твори з якої ми розглянемо на наступному уроці.

VI. Підсумок уроку

VII. Домашнє завдання:

Твір-роздум: «"Зів'яле листя" в серці й у пам'яті поета».

Сценарій позаурочного заходу, присвячений ювілею з дня народження

Івана Яковича Франка

Лиш боротись – значить жити!

Іван Франко

Урочисто прибрана сцена. На екрані презентація про Івана Франка. Під перші акорди гімну « Не пора » виходить учениця і читає Пролог до поеми Івана Франка «Мойсей».

1 Вед.: Галичина дала світові багато визначних людей. Серед них яскравою постаттю є Іван Франко – класик української літератури, геніальний письменник, перекладач, публіцист, громадський і просвітницький діяч, який своєю невтомною працею будив і зміцнював національну свідомість українців.

2 Вед.: Іван Франко – європейський геній –сьогодні з нами встає за збереження української держави, яку будував своєю титанічною, каменярською працею. За обсягом знань, багатством лексичного запасу він був енциклопедією, а за працьовитістю, результативністю та глибиною мислення його величають титаном думки і праці. Людству він залишив понад п'ять тисяч оригінальних і перекладних творів, статей, рецензій.

1 Вед.: Перегорнімо ж сторінки книги життя Івана Яковича Франка.

(слайди із зображення Нагуєвичі, садиби Франка, кузні)

2 Вед.: 27 серпня 1856 року в с. Нагуєвичі Дрогобицького повіту у Галичині в родині відомого на всю округу коваля народився ясноокий хлопчик. Зростав Іванко розумним і допитливим, роботящим, добрим і товариським.

Дитинство Яся (Ясем або Мироном часто тоді звали Івана в родині) минуло в селах мальовничого Підгір'я – Нагуєвичях та Ясениці Сільній – в селянському оточенні. З рідним селом в'яжуться спогади письменника про дитинство: «Неначе уві сні виринають перед моєю душею забуті тіні давньої минувшини, рисуються виразними силуетами на тлі крайобrazу могого

рідного села і промовляють до мене давно нечутими, простими тихими словами...»

2 Вед.: У долині село лежить,
Понад селом туман дрижить,
А на горбі, край села
Стоїть кузня немала.
А в тій кузні коваль клепле,
А в коваля серце тепле,
А він клепле та й співа,
Всіх до кузні іззива.

1 Вед.: Так згадував Іван Франко батьківську кузню, що будила в пам'яті світлі та щасливі спогади. Там він слухав розповіді селян про тяжку працю, злидні та неврожаї, бачив нужденних заробітчан. У дитячу душу глибоко запало побачене і почуте. Він зрозумів, як тяжко живеться людям, і усвідомив, що за кращу долю треба боротися. Вогонь кузні та батьківська любов зігрівали душу великого письменника: «На дні моїх споминів і досі горить той маленький, але міцний вогонь... Се вогонь у кузні мого батька. І мені здається, що запас його я взяв дитиною у свою душу на далеку мандрівку життя. І що він не погас і досі».

Вірш «Земле, моя всеплодющая мати...»

2 Вед.: На шостому році життя Івася віддають до школи в с. Ясеницю Сільну. Тут навчався два роки. Пізніше - в школі при монастирі м. Дрогобича, Дрогобицькій гімназії. Протягом усіх років навчання в гімназії Іван був одним з найкращих учнів. Охоче вчився малювання, теорії музики, брав участь у гімназійному хорі. Він жадібно читав усе, що потрапляло до рук, на нужденні копійки кував книги, збирав власну бібліотеку. На час закінчення гімназії в ній вже було понад 600 книг. Згадуючи роки навчання, писав: «Шевченка я вивчив майже всього напам'ять...»

1 Вед.: Першою розбудила в дитячому серці Івана поетичні струни, любов до пісні його мати – Марія Кульчицька. Вона любила співати і знала багато пісень. Співані нею народні пісні вводили хлопця у світ поезії і мали значний вплив на майбутнього митця слова. Вони навчили його переживати виспіванні з сумом людські турботи, недолю і незгоди, ненавидіти зло і кривду.

2 Вед.: З голосу матері він запам'ятав чимало задушевних ліричних пісень, коломийок, повний цикл весільної пісенності, ряд епічних балад і співанок. Найсердечнішими словами згадував поет матір і її пісні, силу яких відчував усе ясніше й глибше зі зрілістю. Дуже багато дав той ласкавий материн спів майбутньому поетові, а через нього і українській літературі. Народні пісні стали улюбленими піснями І.Франка. Недаремно ж свою любов до пісень поет називав прекрасним віном, придбаним у батьковій хаті.

1 Вед.: Іван Франко мав чималий доробок як фольклорист, багато записаних пісень і коломийок. Також він сам був добрим співаком. Тексти пісень від нього записував М. Павлик, а мелодії М. Лисенко.

Пісня « Червона калино...»

2 Вед.: Склавши на «відмінно» іспити на атестат зрілості, І. Франко вступає до Львівського університету на філософський факультет. Він одразу активно включається в студентське життя, стає співробітником журналу «Друг», у якому друкує свої вірші і перші оповідання. Навколо талановитого юнака групується студентська молодь. І. Франко ґрунтовно вивчає давню українську писемність. Протягом першого року навчання в університеті він перечитав усю бібліотеку студентського товариства - кілька тисяч томів. Разом з товаришами він здійснює кілька мандрівок по Галичині, поширює заборонені в Австро-Угорщині книги і журнали.

Вірш: «Моя любов»

2 Вед.: На другому році студентського життя Франка заарештували і кинули до Львівської в'язниці за соціалістичну пропаганду. 9 страшних

місяців у переповненій злочинцями камері тільки зміцнили революційний дух поета. Він друкується в прогресивних часописах, бере активну участь у громадському житті, виступає на мітингах. Одна за одною виходять збірки поезій. Влада не забарилася і з другим арештом, справа була сфабрикована. Але саме під час цього ув'язнення в Коломийській тюрмі І.Франко написав гімн волелюбному духові мільйонів людей «Вічний революціонер».

Вірші: «Гімн (Вічний революціонер)», «Що щастя?»

1 Вед.: Ні арешти, ні тюрми, ні злидні не зламали Франка. Він здобуває визнання, як видатний український письменник і вчений. У колі його наукових інтересів філософія, історія, політекономія, етнографія, фольклористика. Франко самостійно завершує освіту, захищає при Віденському університеті докторську дисертацію, мріє про викладання літератури у Львівському університеті. Проте австрійський уряд не допустив ученого до університетської кафедри, боячись впливу на молодь його демократичної творчості. І.Франко не випустив з рук пера, не зігнувся перед ворожими нападами. Його ім'я стало відоме далеко за межами Галичини.

2 Вед.: «Вогонь в одежі слова» такими словами найкраще можна назвати Франкову творчість, полум'яну й пристрасну, роздмухану вітрами життя. Пильним, активним поглядом у майбутнє є вся творчість геніального українського мислителя, письменника, вченого, прокладача шляхів, рубача скель, того, кого народ заслужено назвав славним іменем «Великого Каменяра».

Пісня « Човен »

1 Вед.: З невимовного болю Франкової душі постала збірка «Зів'яле листя». А тому й пісні в ній – «голосні ридання», «підстрелені пташки», зойки враженого серця. Під тягарем життєвих обставин поет втопився, знесилився, почувався «зраним звіром», що втікає в нетрі, щоб у своєму барлогу вмирати.

Вірш: «Тричі мені являлася любов »

2 Вед.: Любовна драма надломила морально, надірвала душу, переповнила все його єство нестерпною мукою. Поет знесилився, відчув неймовірну втому і пекучий біль, з якого й постали оті «ридання голосні» - пісні.

1 Вед.: «Є в «Зів`ялому листі», - пише Дмитро Павличко, - речі такої краси і глибинності, що їх сміливо можна віднести до найгеніальніших творів світової любовної лірики».

Пісня: «Чого являєшся мені у сні?»

Уривок з драми І.Франка «Украдене щастя»

Сцена прибрана рушниками, стоїть лавка, стіл з посудом того часу.

Анна з Настею розмовляють.

Анна (*гляди́ть до вікна*). Господи, яка там хуртовина. Коли б тільки наші де з дороги не збилися!

Настя. Не бійся, їм не вперше.

Анна. Не знаю, але мені так чогось лячно, так чогось сумно, як коли б якийсь велике нещастя надо мною зависло.

Настя. Та я то, небого, виджу. Цілий день як сама не своя ходиш.

Анна. Я?

Настя. Ага, а на лиці мінишся! Бліднеш, то знов червонієш! Ну, ну, не лякайся! Я знаю все, від нього самого.

Анна. Схаменіться! Що ви говорите? Від якого нього?

Настя. Ей, кумо, та не прикидайся, що нічого не розумієш. Адже ми обі не діти! Михайла Гурмана знаєш, а?

Анна (*відступає крок назад і хреститься*). Свят, свят, свят! Ви що се, кумо, говорите? Михайло Гурман – так, я зналася з ним, але його давно на світі нема. Він у Боснії згіб.

Настя. Хто се тобі сказав?

Анна. Я се знаю, брати говорили.

Настя. Ні, кумо Анно, я тобі кажу: він живісінький. У жандармах служить уже три роки. Десь був у іншій стороні, а тепер його до нас перенесли. Вчора до нас у хату заходив, про тебе розпитувався.

Анна. Господи, що се таке? Кумо, голубонько! Кажіть, що се вам привиділося, приснилося! Адже ж се... се таке, що здуріти можна! Адже ж я тому Михайлові клялася, присягала, що радше в могилу піду, ніж з ким іншим до шлюбу стану. А тепер!.. Він по мою душу прийшов. Та ні, ні!*(Ходить по хаті, ламаючи руки.)*

Настя. Та успокійся, кумо! Що вже про те говорити, що пропало! Най за се бог заплатить. *(Обидві скванно одягаються і виходять.)*

Дія 3 *(Входить Микола, весь присипаний снігом, в рукавицях і з батогом. Він стає насеред хати, виймає батіг із-за ременя і починає обтріпувати сніг, стукаючи при тім об землю чобітьми. Відтак охаючи починає роздягатися.)*

Микола. Ось тобі і заробок! Ось тобі жий та будь! Ой господи, і як се я душі не згубив по дорозі, то й сам уже не знаю! Та й промерз до самої кості! *(кричить)* Анно, а коням треба пити дати!

Анна *(за сценою).* Добре, добре! Я вже й воду зладила.

Микола. Цілісінький день роби, двигай, волочися, худобу збавляй, мерзни і мокни, як остатня собака, — і за все те вісім шісток. А прийдеться платити, то й того їм, людоїдам, жаль. *(Сідає кінець стола і починає стягати чоботи.)* От іще бідонька моя! *(Кричить.)* Жінко, гей, жінко! Анно! Де ти там? Анно! От ходи та поможи мені чоботи стягнути. Ади, позамерзали як костюмахи, та боюсь, щоб ноги не повідморожувати.

Анна *(Бере за чобіт, тягне, та, заглянувши Миколі в лице, опускає ногу, відступає на крок узад і хреститься.)* Свят, свят, свят! Миколо! А тобі що такого? Ти весь у крові!

Микола. Я?

Анна. Бійся бога! А се що таке? Чи бійка де була? Чи, може, ти скалічився де?

Микола. Та ні, ні, не бійся!

Анна (*кидається до нього і розпинає лейбик*). Та почекай лишень! Господи, сорочку покровавив! Ну, що се таке з тобою сталося, Миколо?

Микола. Та то наш вйтонько гідний та поважний.

Анна. Що? Бив тебе?

Микола. Та певно, що не гладив. (*Гримає кулаком об стіл.*) Але я йому не подарую!

Анна. Свят, свят, свят! (*стукіт*) А се що таке?

Микола. Хтось до вікна стукає! В таку пізню годину, в таку негоду — ой, може, яке нещастя!

Голос за вікном. Гей, люди, отворіть, не дайте душі загинути!

Анна. Хтось, певно, з дороги збився. Біжу створити.

Микола. Анно, стій! Може, яка зла душа?

Анна. Ба, та що? Дати чоловікові загинати?

(*Микола, по хвилі входить жандарм з карабіном, увесь присипаний снігом, за ним Анна*)

Жандарм. Дай Боже добрий вечір!

Микола. Дай Боже здоровля!

Жандарм. Перепрашаю, що в таку пізню пору непрошений до вашої хати набиваюся. Але там така страшна буря, що не дай Господи! Я з дороги збився, думав уже, що або замерзну де в заметі, або вовкам на зуби попадуся.

Анна (*хреститься*). Господи!

Микола. Та роздягніться, пане, сідайте!

Жандарм. Ой, Господи, тобі слава, що з душею з того снігового пекла вихопився! (*Обтріпується зо снігу і починає роздягатися. Микола придивляється йому ближче.*)

Микола. А ви відки, пане шандаре?

Жандарм. Та ходом з міста.

Микола. Ну, так, ходом. Але родом? Даруйте, але мені здається, що я вас десь колись бачив.

Жандарм (*сміється*). Ну! Чи не ще! Миколо, старий побратиме! Хіба ж ти не пізнав мене? (*Клепле його по плечі.*)

Микола. Михайло Гурман! Так се ти! А ми гадали... Анно, ба, а ти хіба не пізнала Михайла?

Анна (*зовсім забувшися, стоїть кінець столу і, не дивлячись на них, шепче молитву*). І остави, і ослаби, і відпусти, Господи...

Жандарм (*регочеться*). Анно! Господине! Що ж то, не привітаєтеся зо старим знайомим?

Анна (*подає йому руку*). Як ся маєте, пане шандар?

Микола. Але скажи ти мені, будь ласкав, що се з тобою? Відки ти взявся? Адже ж казали, що ти...вмер.

Жандарм (*регочеться і підходить до нього, Микола цофається*). Ха, ха, ха! Та се й правда! Адже ж я небіжчик. Не віриш, Миколо? Я вмерлий! Я з гробу приходжу.

Микола (*переляканий хреститься*). Свят, свят, свят!.. (*Слабо всміхається*.) Ну, що ти дурниці говориш, Михайле? То не годиться з такими річами жартувати.

Жандарм (*грізно*). Ти думаєш, що я жартую? Знаєш, Миколо, пощо я прийшов? ... Еге! По твою душу. (*Регочеться*.) Ха, ха, ха!

(*Анна накриває стіл.*)

Жандарм . Ба, а ви чому так пізно вечеряєте? Адже, певне, вже північ буде!

Микола. Адже я тільки недавно з дороги приїхав.

Жандарм (*ідячи*). З якої дороги?

Микола. Та з міста.

Жандарм (*кладе ложку і глядить на нього здивований*). Що? Ти сеї ночі на Купіння їхав?

Микола. Таже їхав.

Жандарм . Попри купінську коршму?

Микола. Ну, таже не куди. Ще зупинився, хотів коні напоїти, та якась мара відро урвала. Почав було стукати до жидів, але якось ніхто не виходив.

Жандарм . А давно се було?

Микола. О, певно, що вже зо три години тому.

Жандарм (*придивляється Миколі збоку*). Ба, що се у тебе, Миколо, таке лице обдряпане? Я щось не тямлю, аби ти був охочий до бійки!

Микола (*змішаний*). Я? Ха, ха, ха! Та куди мені до бійки? Я чоловік спокійний. А се ті нещасні латри сьогодні так мене доїхали. Тільки що я почав брати з купи поліна, а вся верхня верства гур-гур на мене. Ще щастя, що мене на місці не забило.

Жандарм (*заглядає йому в очі*). Е, та бо і спереду шрам на чолі, зовсім, як би хто подряпав. Ще й синці попід очима. Ей, Миколо, признайся, се не від полін!

Микола (*ще гірше змішаний*). Що ти знов! До чого маю признатися? Бій-ме-боже, що я з ніким не бився! Та й нащо би я тебе дунив? Піду я коней погодую. (*Бере шапку і виходить.*)

(*Анна порається коло постелі. Жандарм підходить до неї і бере її за плечі.*)

Жандарм . Анно!

Анна (*ледве чутно*). Чого тобі?

Жандарм . Що, ти навіть поглянути на мене не хочеш?.. Нелюди! Таки додержали слова, закопали тебе живцем у могилу!

Анна (*несміло*). Так ти... не гніваєшся на мене? Не проклинаєш мене?

Жандарм . На тебе, бідна сирото! Хіба ж я не знаю, що ти тут нічого не винна, що у тебе не було власної волі, що тебе одурили, замучили? (*Анна плаче.*)

Та ні, признаюся тобі, дізнавшись, що ти вийшла за отсього тумана, я був лютий на тебе. Я був би вбив тебе, коли б ти була де близько. Я цілими днями бігав мов одурілий по полю і кляв тебе, просив на тебе у бога найтяжчої кари.

Анна (*перелякана*). Михайле!

Жандарм . Не бійся, бог не дитина, щоби слухати прокльонів одурілого чоловіка.

Анна (*крізь сльози*). Ой, боюсь, що він таки вислухав тебе!

Жандарм (*радісно*). Що? Значить, ти не забула мене? Любиш мене ще, Анно?

Анна (*з переляком відтихає його від себе*). Мовчи, мовчи! Що ти говориш? Не смій до мене так говорити. Я шлюбна жінка, я чоловіка маю... годі, чоловік іде!

(Жандарм виходить. Заходить Микола)

Анна. Моє серце чує якусь біду. Яка мені нині погань снилася, то нехай бог боронить! Десь ніби я коралі сію по хаті, по оборі, по цілім селі, та такі грубі та червоні...

Микола (*немов сам до себе*). Коралі - то сльози.

Анна. А далі десь ніби на нашу хату з усіх боків пси гавкають, у двері лізуть, у вікна голови пхають, та такі люті та розжерті...

Микола. Люті пси — то напасть.

Анна. А далі десь ніби мене до шлюбу вбирають а в саме біле: білі черевики, білу спідницю, білу перемітку.

Микола. Свят, свят, свят! Що тобі, жінко? Най бог відвертає від нас усе лихе!

Війт (*входячи*). Слава Ісусу Христу!

Микола. Слава навіки.

Микола. Сідайте, пане війте. Що вас сюди до нас привело?

Війт (*сідає на ослоні плечима до столу*). Гм, так собі. Маю до вас маленьку справу.

Микола. До мене? А то що такого?

Війт. Ви вчора сказали пану шандареві, що були вночі в коршмі на Купінні?

Микола. Та був. Не в коршмі, а під коршмою.

Війт. І пізно вночі?

Микола. Та пізно. Вже за мною, бачу, ніхто не їхав.

Війт. Ви приїхали додому закровавлений?

Микола. Та... та... так.

Війт. Господине, правда се?

Анна. Та правда. Я сама його обмила.

Війт. Миколо Задорожний, я вас арештую. (*Видобуває з торби залізні ланцюжки з наручниками.*) Давайте сюди руки і не думайте опиратися, бо вам гірше буде.

Анна. Ой горечко моє!

Микола. Бог видить мою душу. Я невинний. Робіть зі мною, що хочете.
(*виходять*)

(*Жандарм і Анна.*)

Жандарм. Анно! (*Анна підводить голову, глядить на нього з тривогою і опускає очі.*)

Жандарм . Сюда ходи!

(*Анна підходить до нього і зупиняється.*)

Жандарм . Ближче, ближче! Гляди мені в очі! Просто!

Анна (*силується глядіти, тремтить уся, потому кидається перед ним на коліна*). Михайле! Михайле! Не муч мене! Не можу глядіти на тебе! Ти такий страшний!

Жандарм . Дурна! Чого тобі боятися? Для злодіїв, розбійників я можу бути страшний, се моя служба. Ти не бійся!

Анна. Але ж він нічого не винен! Михайле!

Жандарм . Хто він? А, твій Микола! Ну, а може, й винен?

Анна. Ні, ні, ні! Ніколи! Він такий добрий, він хробака дармо не розтопче, не то щоб чоловіка вбив!

Жандарм . А мене вбив! Мене зробив нещасливим!

Жандарм . Анно, дивися мені в очі! (*Бере її за плечі і вдивляється їй у очі.*) А ти ще гарна, молода! Анно, любиш мене?

Анна (*тремтить*). Михайле, пусти мене!

Жандарм . Ні, не пущу! Скажи зараз, любиш мене?

Анна (*ледве чутно*). Люблю.

Жандарм . Тоді ходи, будемо танцювати!

Анна. Бійся бога, Михаїле! Пусти мене!

Жандарм. Ну, так ідеш?

Анна. Господи, що ж я маю робити!..

Жандарм. Танцювати будеш зо мною?

Анна (*шепче*). Господи, додай мені сили!

(*Анна і жандарм танцюють. Тим часом заходить п'яний Микола*)

Анна (*побачивши його, скрикує*). Господи! Пропала я! Микола!

Микола (*всміхається сумовито*). А що бачу, і моя жінка тут. Ото добре. І ви тут, пане шандаре? Та, бачу, я вам забаву перервав!

Жандарм. Ну, як ся маєш, Миколо? Що пустили тебе?

Микола (*озирається*). А чого тобі?

Жандарм. (*хлопає Миколу по плечі*) Добре що ти мій старий знайомий.

Микола. Ліпше б нам було не знатися ніколи.

Жандарм. Чому? Тьфу, Миколо, як ти насовився! Немовби я тобі батька зарівав.

Микола. Ти мені ще гірше зробив.

Жандарм. Ех ти не плети дурниці! Я бачу, що ти дуже ослаб. Сон тебе клонить. Піди собі на тік та засни.

Микола. А ти?

Жандарм. Про мене не турбуйся.

Микола. То, може би, Михайле, ти сам пішов на тік і там заснув?

Жандарм. Ну, ну, не роби комедії! Бери кожух та іди!

Микола. Так ти ось як мені платиш за мою доброту?.... Марш мені з хати!

(*Хлопає його за плечі.*)

Жандарм. (*відтручує його*). Іди спати, Миколо! Ти троха п'яний.

Микола. П'яний чи не п'яний, не твоя річ. Але ти мені геть із хати забирайся!

Жандарм. От же не вступлюся. Тут і заночую, коли мені схочеться.

Микола *(лагідно)*. Вступися, Михайле! Не доводи мене до гріха.*(хапає Жандарма за одяг і виганяє його із хати, жандарм опирається і б'є Миколу в лице, Микола хапає карабін, наставляє його на жандарма, жандарм його відбира, є тоді Микола кидається за сокирою, розвертається і б'є жандарма нею в груди)*

Микола. На тобі!

Анна. Господи! Що з тобою, Михайле? *(Кидається до нього.)*

Жандарм *(вхопився рукою за груди)*. А се так! Нічого! Нічого мені не треба.

Анна. Кров! Кров! Ти ранений, Михайле, Голубчику! Де рана?

Жандарм. Нічого, Анно, нічого! Се лиш жарт був. Троха поболить та й перестане. Годі, Миколо! Чого став та й трусишся? Дай руку!

Микола *(кидає сокиру)*. Та... та... невже воно нічого?

Жандарм. *(слабше)*. Дай руку! *(Простягає йому закровавлену руку. Микола дає свою.)* Спасибі то-бі! Ти зробив мені послугу, і я не гніваюсь на тебе! Я хотів і сам собі таке зробити, та якось рука не піднялася.

Анна. Михайле, серце моє, скажи, що тобі? Де в тебе рана?

Жандарм. Кажу тобі, що мені зовсім добре. Навіть і ліків не треба! А ось і свідки! *(заходять ввійт і Настя)*

Війт. А тут що такого? Хто тут галасує?

Настя. Ой лишенько! Шандар забитий.

Жандарм *(слабо)*. Пане війте! Дайте їм спокій! Вони не винні! Я... я сам...Так було треба.... Анно! Миколо... бувайте здорові... і простіть. *(Умирає.)*

Анна *(кидається до трупа)*. Михайле, Михайлику! На кого ти мене покидаєш? Що я без тебе на світі зачну?

Микола. Анно, успокійся, хіба ти не маєш для кого жити?
(поклін, виходять зі сцени).

2 Вед.: Злидні, урядові переслідування підірвали здоров'я І.Франка. Він тяжко захворів. Не маючи змоги писати власноручно (були паралізовані руки), він диктував твори синові, студентам. Щоденна праця була девізом його життя аж до самої смерті.

1 Вед.: 28 травня 1916 року Івана Франка не стало. Похорон перетворився на велику демонстрацію. Це був всенародний сум за великим письменником.

2 Вед.: На могилі Франка на Личаківському кладовищі у Львові височить надгробок – каменярь, що молотом розбиває гранітну скелю. Великим Каменярем називають нащадки І. Франка, письменника, що своїм полум'яним словом ламав скелю неправди і гніту в ім'я правди і волі.

1 Вед.: Завершилася наша мандрівка сторінками життєвої дороги Івана Франка. Сьогодні його ми ще знаємо мало. Дуже непросто досягнути глибину і вишину, панорамність, передбачливість і пересторогу, які живуть у творах Каменяря.

Висновок

Використовуючи різні методи і форми проведення уроків, намагаюся перетворити учнів із об'єктів на суб'єктів навчання. Для цього залучаю не лише здібних дітей, але кожному даю маленьку роль, щоб спробував і зумів розкрити свої таланти у процесі навчання, повірити у власні сили. Так з'являються декламатори, актори, літературознавці, «експерти» з різних питань. Молодь вчиться працювати, мислити, робити висновки, розвивають своє усне і писемне мовлення.

Використання інтерактивних методів, рольових ігор, інсценізації уривків з творів, сучасних технічних засобів на уроках, дозволяє краще і надовго запам'ятати матеріал, усвідомити його, почерпнути щось для себе.

Під час позаурочних заходів учні мають можливість глибше пізнати життя і творчість письменника, особливо, якщо відтворюємо уривки драматичних творів. Такі моменти діти запам'ятовують назавжди. Намагаюся на прикладі життя і творчості І.Франка формувати в учнів переконання, що можна силою духу і науки сягнути вершин.

ІВАН ФРАНКО

27 серпня 1856 р. – народився у с. Нагуєвичі Дрогобицького повіту у Східній Галичині (тепер Львівська обл.). Про дитячі роки писав в оповіданнях «У кузні», «Малий Мирон», «Під оборогом».

1862-1864 – навчання у школі села Ясениця Сільна.

1864-1867 – навчання у нормальній школі при василіянському монастирі у Дрогобичі.

1867-1875 – навчання у Дрогобицькій гімназії. Про шкільні роки писав в оповіданнях «Грицева шкільна наука», «Олівець», «У столярні».

1875 р. – вступив на філософський факультет Львівського університету, увійшов до складу редакції журналу «Друг».

1876 р. у літературному альманасі «Дністрянка» опубліковано оповідання «Лесишина челядь», «Два приятелі». Вийшла перша поетична збірка «Баляди і розкази».

1877 р. почав друкувати оповідання з циклу «Борислав».

Червень 1877 р. перше ув'язнення.

Січень 1878 р. – суд над Франком та його однодумцями, звинувачення у приналежності до таємної соціалістичної організації, якої насправді не було. У тюремній камері Франко написав сатиру «Сморгонська академія»

1878 р. Франко разом з М. Павликом заснував журнал «Громадський друг». 1878 р. вийшло тільки два номери. Журнал було заборонено. Видавці випустили у світ два збірники журнального типу «Дзвін», «Молот».

1878 - 1880 р. видає серію книжок «Дрібна бібліотека».

Березень 1880 р. другий арешт і тримісячне ув'язнення в Коломийській тюрмі. Письменника звинуватили у підбуренні місцевих селян проти “законного порядку”. Враження від коломийського ув'язнення описані у творі «На дні»І.

1881 р. почав виходити журнал «Світ» за активної участі Франка.

За 1881-1882 рр. у Світі Франко написав 52 відсотки усього матеріалу, що містив журнал, не враховуючи непідписаних редакційних статей. У цьому журналі був надрукований роман «Борислав сміється».

1881-1882 р. живе у Нагуєвичах. Тут пише повість «Захар Беркут», перекладає трагедію «Фауст» Й.В. Гете, поему «Німеччина» Г. Гайне, пише низку статей про Т.Шевченка, рецензує збірку «Хуторна поезія» П. Куліша тощо.

1883 р. працює у журналі «Зоря». Увійшов до складу редакції газети «Діло».

1885 1886 р. відвідує Київ. Знайомиться з М. Лисенком, І.Нечуєм-Левицьким, М. Старицьким, П. Житецьким, О. Кониським, В.Антоновичем.

Травень 1886 р. у Києві одружується з Ольгою Хорунжинською.

1887 р. перше видання збірки «З вершин і низин», яку присвятив дружині.

1887 1897 рр. працює у редакції «Kurjera Lwowskiego».

1888 р. написав поему «Смерть Каїна».

1889 р. третій арешт, двомісячне ув'язнення за зв'язок з групою київських студентів, що прибули до Галичини.

1890 Вийшла збірка оповідань «У поті чола» . У Львові почав виходити двотижневик «Народ» відповідальним за випуск якого був І. Франко. За ініціативою І. Франка та М. Павлика засновано Русько-українську радикальну партію.

1892 р. у Чернівецькому університеті виконав навчальні завдання останнього семестру. І 1 липня 1893 р. захистив докторську дисертацію «Варлаам і Йоасаф» у Віденському університеті у професора Ягича.

1893 р. вийшла п'єса «Украдене щастя», яка вперше була поставлена у театрі «Руська бесіда» з нагоди 25-річного ювілею творчої праці Івана Франка (1898).

1894-1897 видає журнал «Житє і слово».

1896 вийшла збірка «Зів'яле листя».

1896-1897 рр. - участь у виборах до Віденського Сейму.

1897 р. вийшла збірка «Мій Ізмарагд», друге видання збірки «З вершин і низин».

1898 р. вийшла поема «Похорон».

1898 р. святкування 25-річного ювілею творчої праці письменника.

1899 р. вийшла збірка «Поєми», до якої увійшли твори, написані на основі обробки східного епосу - поема «Істар, Сатні і Табубу», поема «Бідний Генріх», «Поєма про білу сорочку».

1900 р. вийшла збірка «Із днів журби», поема «Іван Вишинський».

1904 р. відвідав Рим .

1905 р. написав поему «Мойсей».

1906 р. Харківський університет присвоїв науковий ступінь доктора російської словесності. О.Шахматов, Ф.Корш висунули кандидатуру Франка кандидатом у члени Російської академії наук, однак імперські реакційні сили перешкодили здійсненню цього.

1906 р. вийшла збірка «Semper tiro».

1913 р. святкування 40-річчя творчої діяльності письменника.

1914 р. вийшов ювілейний збірник «Привіт Іванові Франкові».

1914 р. вийшла збірка «Із літ моєї молодості».

28 травня 1916 р. Іван Франко помер у Львові. Похований на Личаківському кладовищі.

Вшанування пам'яті Каменяра

Ім'я Франка носять:

- Львівський університет.
- Дрогобицький і Житомирський педагогічні інститути.
- Львівський оперний театр.
- Київський драматичний театр.
- Івано-Франківська універсальна наукова бібліотека ім. Івана Франка.
- Івано-Франківський музично-драматичний театр ім. І. Франка.
- Коломийський медичний коледж ім. І.Франка.
- Кінотеатр ім. І. Франка м. Рогатина.
- Бібліотеки, вулиці багатьох міст України.
- В Росії – вулиці в Москві, Липецьку, Пермі, Тулі, Уфі, Чебоксарах і

Іркутську.

- Ім'я письменника носить вулиця в Монреалі.

Цікавинки про Франка

- Літературно-меморіальний музей Івана Франка розміщений у власному будинку письменника у Львові, де він жив з 1902 по 1916 рік.
  - У дворі ростуть посаджені ним дерева: чотири яблуні, груша і два горіхи.
  - На спорудження будинку пішов посаг дружини Ольги Федорівни, гроші, подаровані йому прогресивною громадськістю до 25-річного ювілею літературної діяльності, а також 12000 крон позики у банку.
  - В експозиції, фондах і бібліотеці музею зібрано більше 20 000 найменувань – майже всі видання творів Франка.
  - Франко любив одяг строгого кольору, нешнуровані черевики. Майже завжди носив вишивану сорочку.
  - Каменяр був завзятим рибалкою. Друга його пристрасть – грибництво, яке часто поєднував із пішими мандрівками
  - За 40 років свідомого життя він написав близько 6 тисяч праць найрізноманітніших жанрів. Це в середньому 2-3 твори в день. ...
- Джеджалик, Мирон, Брут Хома, Живий, Кремінь, Марко, Віршолот Голопупенко та інші – під такими псевдонімами друкувався І.Франко (у нього було 99 псевдонімів).

Завдання для контрольної роботи за творчістю Івана Франка

I-V

I. Завдання з вибором однієї правильної відповіді (по 1 балу).

1. І. Франко народився у:

А Ясениці Сільній;

Б Нагуєвичях;

В Моринцях;

Г Львові.

2. Який вірш є програмним для всієї творчості І. Франка ?

А «Гімн»;

Б «Декадент»;

В «Каменярі»;

Г «Гримить».

3. У якому році написана поема «Мойсей» ?

А 1900 р.;

Б 1903 р.;

В 1905 р.;

Г 1904 р.

II. Установіть відповідність між жанром і назвою творів І. Франка

(по 0,5 бала).

1. Історична повість

А «Борислав сміється»

2. Лірична драма

Б Збірка «Зів'яле листя»

3. Поема

В «Украдене щастя»

4. Соціально-психологічна драма

Г «Захар Беркут»

Д «Мойсей»

III. Дайте словесну відповідь (1 бал):

Назвіть особливості композиції збірки І. Франка «З вершин і низин».

IV. Доведіть, що Мойсей в однойменній поемі І. Франка – це друге «Я» її автора. (6 балів)

II-B

I. Завдання з вибором однієї правильної відповіді (по 1 балу).

1. І. Франко був студентом :

А Харківського університету;

Б Київського університету;

В Дрогобицького інституту;

Г Львівського університету.

2. Назвіть першу збірку поезій Івана Франка:

А «Зів'яле листя»;

Б «З вершин і низин»;

В «Мій ізмарагд»;

Г «Із днів журби».

3. У якому році створено збірку «Зів'яле листя» ?

А 1887 р.;

Б 1897 р.;

В 1856р.;

Г 1896 р.

II. Установіть відповідність між фрагментами твору І. Франка та його назвою (по 0,5 балів):

1. «О ні! Являйся, зіронько, мені!

Хоч в сні!»

2. «...Твоїм будучим душу я тривожу,

Від сорому, який нащадків пізних

Палитиме, заснути я не можу.»

3. «...Він не вмер, він ще живе!»

4. «...О богине, прости! Я згрішив, бачу сам!

Та безцінний твій дар комусь іншому дам».

5. «Сійте! На пухку, на живу ріллю Впадуть зерна думки вашої!»

А «Гімн (Вічний революціонер)»

Б «Легенда про вічне життя»

В «Мойсей»

Г «Чого являєшся мені..?»

III. Дайте словесну відповідь (1 бал):

Визначити розмір поезії «Гімн»:

Вічний революціонер-

Дух, що тіло рве до бою...

IV. Назвіть, які ідеї, розкриті в поемі І. Франка «Мойсей», є актуальними й для нашого часу чи стають ще актуальнішими, аніж на початку ХХ століття. (6 балів)

III-В

I. Завдання з вибором однієї правильної відповіді (по 1 балу).

1. Іван Франко народився:

А 27 грудня 1856 р.

Б 27 червня 1856 р.

В 27 серпня 1856 р.

Г 9 березня 1814 р.

2. Де навчався Франко з 1867-1875 рр.

А у василіанському монастирі;

Б у Ясениці Сільній;

В у Дрогобицькій гімназії;

Г у Львівському університеті.

3. З якого твору Франка рядки:

Та прийде час, і ти вогнистим видом

Засяєш у народів вольнім колі...

А «Гімн»;

Б «Легенда про вічне життя»;

...І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті, по своїм полі?

В «Каменярі»;
Г «Мойсей».

II. Установіть відповідність між художніми засобами і назвою творів

I. Франка (по 0,5 балів).

1. Епітет.
2. Алітерація.
3. Риторичне запитання.
4. Порівняння.

А Гей, брати! В кого серце чистеє,

Руки сильнії, думка чесная...

Б ...Ні тюремні царські мури,

Ані війська муштровані,

Ні гармати лаштовані...

В ...розпадуться пута віковії...

Г Та ти мене, дубе, отінив, як хмара...

Д Я декадент? Се новина для мене!

III. Дайте словесну відповідь (1 бал):

У якому творі І.Франко висловив духовний заповіт українському народові?

IV. Доведіть, що Мойсей в однойменній поемі І. Франка – це друге «Я» її автора. (6 балів)

IV-В

I. Завдання з вибором однієї правильної відповіді (по 1 балу).

1. Спочатку Франко навчався в школі:

А с. Ясениця Сільна;

Б с. Нагуєвичі;

В Дрогобича;

Г Львова.

2. У пролозі до якого твору Франко висловив віру у свій народ, його гідне майбутнє ?

А «Іван Вишенський»;

Б «Гімн»;

В «Декадент»;

Г «Мойсей».

3. Яка збірка є перлиною не лише Франкові, а й світової інтимної лірики?

А «Зів'яле листя»;

Б «З вершин і низин»;

В «Мій ізмарагд»;

Г «Із днів журби».

II. Установити відповідності між назвами і жанрами творів І.Франка

(по 0,5 бала).

А «Борислав сміється»;

Б «Зів'яле листя»;

В «Украдене щастя»;

Г «Мойсей»;

Д «З вершин і низин».

1. Інтимна лірика.
2. Громадянсько – патріотична лірика.
3. Соціально-психологічна драма.
4. Філософська поема.

III. Дайте словесну відповідь (1 бал):

Який підзаголовок має збірка І.Франка «Зів'яле листя»?

IV. Охарактеризуйте ідеї поеми І.Франка «Мойсей», актуальні у наш час.

(6 балів)

Література:

1. Авраменко О.М., Пахаренко В.І. Українська література: підручник для 10 кл.- Л.: Грамота, 2010.- 280с.
2. Басс. І., Каспрук А. Іван Франко. Життєвий і творчий шлях. –К., 318с.
3. Бугайко Т.Ф., Бугайко Ф.Ф. Українська література в середній школі (Курс методики).- К.,1955.- 370 с.
4. Горак Р. Твого ім'я не вимовлю ніколи. Повість-есе про Івана Франка. – К.: Академія, 2008. – 224 с.
5. Горак Р. Тричі мені являлася любов. – Львів: Центр Європи, 2006. – 156с.
6. Іван Франко. Документи і матеріали 1856 – 1965. – К., 1966. – 149с.
7. Овдійчук Л. Вивчення особи письменника // Українська мова і література в школі. – 2004. - №4.
8. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – К.: Ленвіт, 2000. – 384 с.
9. Степанишин Б.І. Викладання української літератури в школі. Київ.: РВЦ "Проза", 1995. – 256 с.
- 10.Токмань Г.Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенційно-діалогічна концепція. – К.: Мілленіум, 2002. – 320с.
- 11.Франко З. Передмова// Франко І. Мозаїка. Із творів, що не ввійшли до Зібрання творів у 50 томах. – Львів, 2001. – С. 4.
- 12.Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. – Т. 16. – С. 7.
- 13.Франко І. Літературно-критичні статті.- К., 1950.- 444с.
- 14.Франко І. Публіцистика. – К., 1963. – С. 112.
- 15.Франко І. Статті і матеріали. – Зб. 5. – Львів, 1956. – С. 126.
- 16.Франко І. Твори в 20-ти т. – Т. 1. – С. 17.
- 17.Худаш Л.С. Вивчення творчості І.Я.Франка в школі. - К., 1962.-195с.

Використані джерела:

1. <http://ukrclassic.com.ua/katalog/f/franko-ivan/1030-ivan-franko-ukradene-shchastya>
2. https://uk.wikipedia.org/wiki/Гендерні_стереотипи